

Црногорски гласник

ГОДИНА XVIII. _ БРОЈ 108. _ СТУДЕНИ-ПРОСИНАЦ / НОВЕМБАР-ДЕЦЕМБАР _ 2017.

НОВАЦ У ЦРНОЈ ГОРИ ИЗЛОЖБА

Čestit Božić i
Sretna Nova godina

Srećna Nova godina
i Božić

MEĐUNARODNA KODIFIKACIJA CRNOGORSKOG JEZIKA

NOVAC U CRNOJ GORI - IZLOŽBA

ISO 639 Ujedinjeni savjetodavni komitet Kongresne biblioteke iz Washingtona priznao je crnogorski jezik i Crna Gora je dobila međunarodni kod za jezik. Oznaka za crnogorski jezik biće CNR, nazivi na engleskom i francuskom Montenegrin, a u originalu crnogorski jezik na latinici i ćirilčno.

ISO 639 Ujedinjeni savjetodavni komitet Kongresne biblioteke iz Washingtona priznao je crnogorski jezik i Crna Gora je dobila međunarodni kod za jezik

"Ustav Crne Gore proklamovao je i prepoznao crnogorski kao službeni jezik, koji se piše i na latinici i na ćirilici i koji je konačno prepoznao i zaokružio sve glasove i grafeme koji postoje na ovom prostoru, ravnopravno. On zato ima perspektivu, lingvistički i naučno", kaže se u saopštenju.

Biblioteka "Đurđe Crnojević" je prije devet godina tražila kodifikaciju crnogorskog jezika i taj zahtjev, da se jezik prizna u okviru ISO međunarodnog standarda, ovih je dana prihvaćen.

"Crna Gora je dobila međunarodni kod za crnogorski jezik

u okviru ISO međunarodnog standarda. U petak smo (8. 12. 2017.) obaviješteni da je ISO 639 Ujedinjeni savjetodavni komitet odobrio zahtjev Nacionalne biblioteke Crne Gore. Oznaka za crnogorski jezik biće CNR, nazivi na engleskom i francuskom Montenegrin, a u originalu crnogorski jezik na latinici i ćirilčno. ISO tablice biće ažurirane u nedjeljama koje slijede", rekao je direktor biblioteke Bogić Rakočević.

Ovim je, po njegovim riječima, potvrđeno da crnogorski jezik nije varijanta srpskog jezika, već da je to jezik koji ima lingvističku prepoznatljivost.

"Ovo je još jedna veoma važna stvar za zaokruživanje crnogorskog identiteta, jer ovim činom Komitet iz Washingtona je ne samo priznao postojanje crnogorskog jezika već je i potvrdio da crnogorski jezik nije varijanta srpskog jezika kako je to do nedavno spočitavano. Dakle, on ima svakako svoju lingvističku prepoznatljivost", izjavio je Rakočević.

Direktor Nacionalne biblioteke je naveo da je međunarodna kodifikacija važna za kodiranje i katalogizaciju knjiga.

ŠTO JE ŠTO

MEĐUNARODNO PRIZNANJE

Međunarodna kodifikacija crnogorskog jezika 3

DANI CRNOGORSKE KULTURE 2017.

Novac u Crnoj Gori kroz dokumenta - izložba 4
Izložba "Kult Sv. Vladimira Dukljanskog" u muzeju Mimara 7
Dani crnogorskog filma 2017. 11

ZAGREB

Izložba "Srećan putnik" 13
Redovna Skupština Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" 16
Redovna sjednica Skupštine NZCH 16
XVI sjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba 17
Sergej Četković dvije večeri za redom napunio Lisinski 19
Seminar Savjeta za nacionalne manjine 20
Novinari dobili zahvalnice 21
15. obljetnica donošenja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina 22

Adventska večer posvećena bokeljskoj kulturi 23

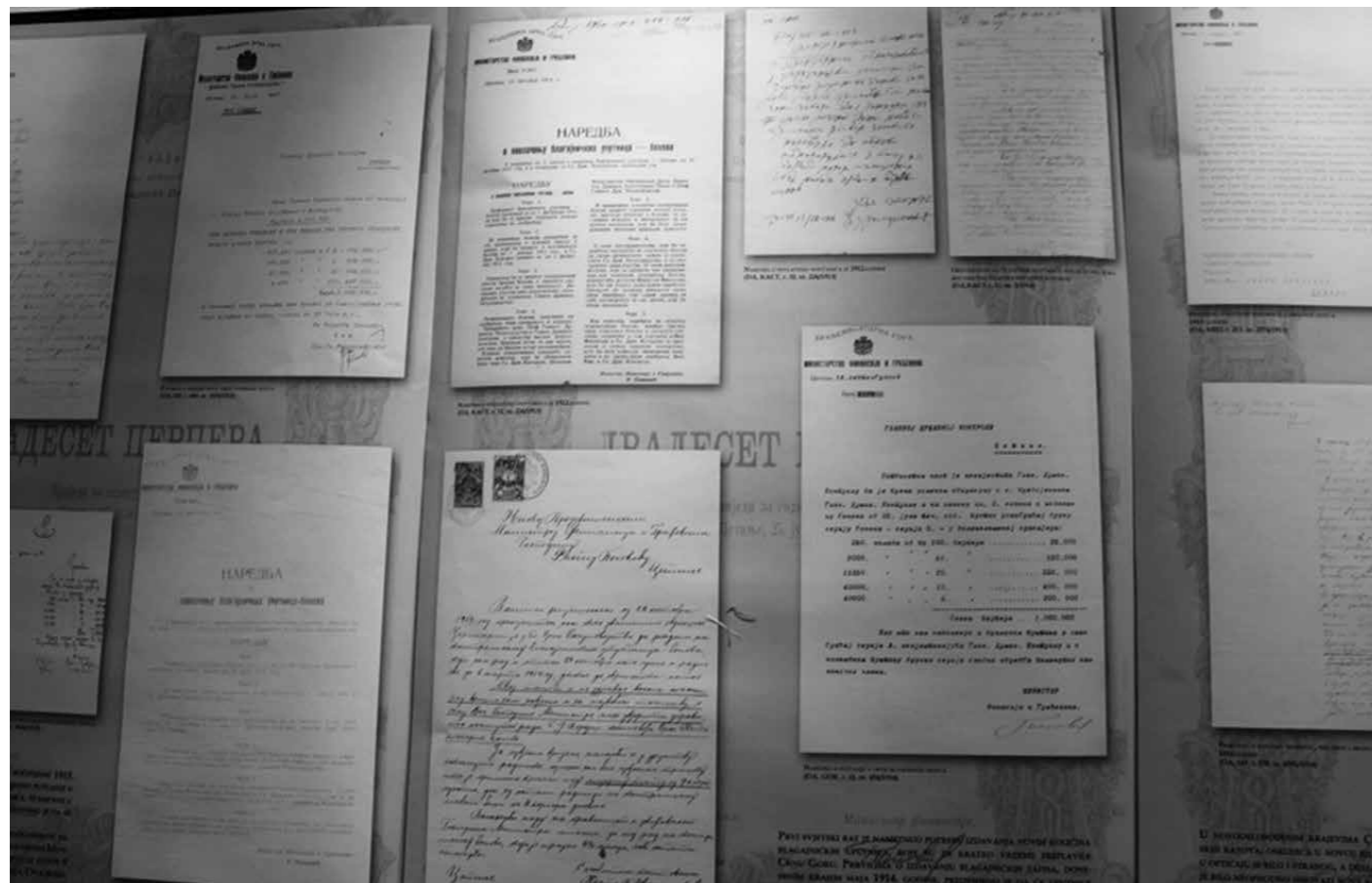
SUSRETI CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE

Crnogorsko veče u Kranju 2017. 25
UMAG 4
Obilježavanje jubileja 7
RIJEKA 11
Zbor NZC Rijeka u Umagu i Viškovu 11
SPLIT 13
Veče književnika Miraša Martinovića 13
DAN KOORDINACIJE VIJEĆA I PREDSTAVNIKA NACIONALNIH MANJINA GRADA ZAGREBA 2017. 16
Okrugli stol o prošlosti i budućnosti nacionalnih manjina 17
Velika fešta nacionalnih manjina 19
Zagrebačke županije 20
Manjine glazbom proslavile Dan koordinacije 21
KULTURA I UMJETNOST 22
Predstavljanje knjige Marka Špadijera 22

Cetinjski Amarcord	38
Umijeće čitanja Matka Meštrovića	40
Dimitrije Popović: "Eros, krv i svetost"	42
Predstavljanje knjige u Podgorici	42
Besjeda - O knjizi Dimitrija Popovića	43
"Eros, krv i svetost"	43
Nives Missoni: Krajolici duše	45
DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU	29
Kraj jedne dinastije:	46
Od saveznika do zatočenika	46
Kraj jedne dinastije: Kraj bez zemlje	47
KRATKA PRIČA	48
Novogodišnja revizija	48
IN MEMORIAM	50
Bogdan Gardašević	50
Branislav Kladnik	51
CRNOGORSKI VLADARI	52
Crnojevići - Uspon Crnojevića dio II	52
CRNOGORSKA TRPEZA	54
Ukusi Crne Gore	54

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr, montenegro@net.amis.hr, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
* Za izdavače: Danilo Ivezić i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savićević * Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo Ivezić, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000
Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna Republike Hrvatske i Zagrebačke županije – predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Pozivamo Crnogorce, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „Glasnika“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

NOVAC U CRNOJ GORI KROZ DOKUMENTA: IZLOŽBA U CRNOGORSKOM DOMU

U suradnji s Državnim arhivom Crne Gore, a uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine RH, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je u okviru programa Dani crnogorske kulture, organizirala Izložbu NOVAC U CRNOJ GORI KROZ DOKUMENTA koja je 16.11.2017. otvorena u Crnogorskom domu u Zagrebu.

Kovanje vlastitog novca u Crnoj Gori za vrijeme knjaza/kralja Nikole nije bilo samo pitanje prestiža već pitanje ekonomskog i političkog karaktera, uvođenja Crne Gore u tzv. moderne europske države.

Ideja o izdavanju vlastitog novca bila je vezana uz obljetnicu obilježavanja 200-te godišnjice dinastije Petrovića (1896.), vidljivo je to iz dokumenta kojim je naloženo crnogorskom ministru da inzistira da se s poslom počne što ranije: "... jer je velika želja Knjaževa zbog dinastičke svetkovine koja će biti iduće godine da svoj novac imade...". Ova ideja zbog financijskih teškoća nije realizirana. No od nje se nije odustalo, kao i namjere da se austrijska moneta u Crnoj Gori zamijeni svojom.

Prva emisija crnogorskog novca pod imenom PERPER (grčki hyperperos - što znači PROFINJEN) kovana je 1906. od nikla i bakra ukazom knjaza Nikole od 11.4.1906. Austro-Ugarska je to prihvatila jer je smatrala da ta količina novca neće ugroziti njihovu monetu. Perper je bio izjednačen sa krunom, napravljen od iste legure i iste djeljivosti (100 helera= 100 para). Do 28.8.1910. emitirane su četiri emisije crnogorskog metalnog novca: dvije niklenog i bakarnog i po jedna zlatnog i srebrnog. Sve su osim emisije srebrnog novca iz 1909. (iskovana u Parizu) iskovane u državnoj kovnici u Beču. 2.3.1910. godine objavljen je Ukaz knjaza Nikole o kovanju zlatnog perpera od 100

(veličine 33 mm i težine 33,88 gr), 20 (veličine 21mm i težine 6,78 gr) i 10 perpera (veličine 19mm i težine 3,39 gr) uz propisanih 90% čistog zlata i 10% bakra. Iste godine je u okviru svečanosti proglašenja kraljevine i kralja puštena nova emisija zlatnog novca i ona se smatra najbogatijom kada je riječ o emitiranju novca u Crnoj Gori.

Kako bi i pravno - zakonom uredila ovo područje krajem decembra je u crnoj Gori donesen ZAKON O DRŽAVNOM NOVCU KRALJEVINE CRNE GORE.

Na izložbi u Crnogorskom domu u ŠESNAEST TEMA na 18 panoa je ispričana ova povijest PERPERA u Crnoj Gori. Prva tri panoa su prikaz izgleda papirnato novca i strojeva iz Bečke kovnice.

Katalog ove izložbe je svojevrsna mala enciklopedija prikaz puta prvog crnogorskog novca od ideje devedesetih godina devetnaestog stoljeće, njegove pojave 1906.do ukidanja 1917. godine. Stoga posebna zahvala Državnom arhivu Crne Gore koji nam je omogućio ovu izložbu. Nakon Zagreba izložba će biti organizirana u Umagu, Puli, Rijeci i Splitu.

IZLOŽBA "KULT SV. VLADIMIRA DUKLJANSKOG" U MUZEJU MIMARA

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske u suradnji s Maticom crnogorskom u okviru projekta Dani crnogorske kulture, organizirala je Izložbu "Kult Sv. Vladimira Dukljanskog" koja je bila otvorena za javnost u Muzeju Mimara od 13.12.2017. do 27.12.2017.

Izložba je i priča o jednom važnom dijelu crnogorske povijesti, prostoru i ličnosti izvorištu crnogorske duhovnost, odnosno mjestu nastanka crnogorske srednjovjekovne tradicije. Ona je priča o kultu sv. Kneza Valdimira sačuvana u narodnoj memoriji o najdubljim slojevima dukljanske duhovne i državne tradicije. Ona je priča o ljubavi, drvenom krstu, bunaru, ritualu koji se stoljećima odvijao na Rumiji, priča o jednom od najpoštovanijih i najrasprostranjenijih svetitelja ovih prostora, priča o hiljadu godina... Riječ prepuštam autorima koji su i zaslužni za ono što večeras imamo u Muzeju Mimara uz napomenu da su osim njih kao autori ove izložbe su i Sašo Cvetkovski i Dušan Ivanović - rekao je Danilo Ivezić predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske na otvorenju izložbe u prekrasnom zdanju Muzeja Mimara u Zagrebu. Uz zahvalu uzvanicima i gostima uputio je zahvalu i Matici crnogorskoj kao

suorganizatoru, Savjetu za nacionalne manjine na sufinanciranju, Muzeju Mimara i njegovoj ravnateljici mr. sc. Ladi Ratković-Bukovčan koja je prepoznala NZCH kao kvalitetnog partnera u realizaciji značajnog broja kulturnih događanja u Muzeju Mimara, mladim kustosima muzeja koji su postavili izložbu, tehničkom osoblju i Siniši Pušonjiću. Posebna zahvala upućena je dvojici autora izložbe - mr. sc. Ivanu Jovoviću i Miroljubu Orlandiću.

Obraćajući se prisutnima Miroljub Orlandić je između ostalog rekao:

"Kada sam krenuo u tu priču sa grupom volontera-entuzijasta prije više godina, nijesmo imali saznanja koliko je taj kult utkan u narodu, koliko je Sveti Vladimir poštovan i od onih koji nijesu vjernici. Za nas je značajan, jer od njega počinje državnost Crne Gore, a rijetko koja država i narod se može pohvaliti da ima kontinuitet u državnosti cijeli milenijum. Motivaciju za istraživanje, koje slobodno mogu nazvati misijom, dobio sam u Društvu crnogorsko-makedonskog prijateljstva u Skoplju, kada smo pravili viziju saradnje u oblasti kulture i afirmaciji dobrih odnosa. ...Na istraživačkom putu pomagao mi je i Dušan Ivanović koji

je sve fotografisao kao i **prof. dr. Saša Cvetkovski** iz Makedonije. Cvetkovski nas je uputio i gdje da idemo i tražimo dokaze o Svetom Vladimiru. Tako smo stigli i pronašli 87 portreta razasutih po raznim crkvama i manastirima u Crnoj Gori, Albaniji, Bugarskoj, Makedoniji, Rusiji, Svetoj Gori... Pretpostavlja se da je najstarija freska Svetog Vladimira u maloj crkvi, u selu kraj Elbasana, a naučnici tvrde da ispod toga postoji i stariji sloj freske. Profesor Cvetkovski potvrđuje da je njegov životopis nastao 1690. godine. U svakoj crkvi u Albaniji imamo portrete Svetog Vladimira, u Makedoniji, njegov kult rasprostranjen je i u Vojvodini, u Bugarskoj, u dijelu Grčke i u svakom manastiru na Svetoj Gori... Željeli smo da o ovim važnim datumima ostavimo i pisani trag, zato je došlo i do štampanja Monografije, koja je rezultat višegodišnjih istraživanja naučnika i akademika iz Crne Gore, Albanije, Srbije, Bugarske, Makedonije, Rusije, Grčke. Ovo djelo prvi put na naučnoj osnovi daje potpunu sliku o državnosti i nitko više neće moći da svojata Svetog Vladimira, jer on je ekumenski svetitelj koji pripada svima. Na kraju, on je živio i djelovao mnogo prije raskola hrišćanstva."

"U ime Matice crnogorske i u svoje lično ime, želim da izrazim zadovoljstvo da se i Republici Hrvatskoj, odnosno u ovom reprezentativnom zdanju prisjećamo davne i zajedničke prošlosti, kulta Svetog Kneza Vladimira Dukljanskog, još jedne u plejadi ličnosti koja je oplemenila crnogorsko - hrvatske kulturne odnose"- rekao je **mr. sc. Ivan Jovović** i nastavio: "Brojni istorijski datumi utkani su u sveukupnu

crnogorsku tradiciju posebno mjesto zauzima obilježavanje hiljadugodišnjice od smrti dukljanskog kneza Vladimira. Nedavno obilježeni jubilej bio je povod Crnoj Gori da se institucionalno odredi prema svom ishodištu, što prepoznajemo i u formiranju državnog Odbora za obilježavanje 1000 godina od smrti Kneza Vladimira Dukljanskog - Svetog Vladimira. To je ujedno potvrda da njegov kult predstavlja značajnu smjernicu u razvoju savremenog crnogorskog duhovnog i državnog identiteta, uprkos činjenici da je stoljećima opstajao na jednom uskom prostoru, među lokalnim stanovništvom Bara i Ulcinja. Međutim, bilo bi neobjektivno sagledavati milenijumski kult u nekim zadatim i ovovremenim nacionalnim ili administrativnim okvirima, s obzirom da je svetački oreol ovog kneza odavno postao simbol univerzalne ljubavi, u kome se susriječuju i prožimaju različiti balkanski etniteti, konfesije i tradicije, zbog čega čini značajnu kulturološku poveznicu istih. Treba napomenuti da na tlu Crne Gore nije preostalo mnogo materijalnih tragova iz vremena kneza Vladimira, ali je najstarija crnogorska relikvija – Krst Svetog Vladimira opstala i objedinjavala stoljećima trokonfesionalni narod barskog kraja. Ona se obzorju Trojčindana, u crkveno - narodnoj procesiji, iznosila na najveći vrh planine Rumije, gdje su blagosiljane sve četiri strane države mirotočivog kneza Vladimira. Međutim, nije bilo lako identifikovati puteve svetog kneza Vladimira, počev od činjenice, da su njegove mošti nekoliko puta mijenjale mjesto vječnog počivka, a danas su nakon više stoljeća iz Elbasana pre-

mještene u Tiranu. Sticajem istorijskih okolnosti, njegov autentični kult nastao u Duklji u XI. vijeku, vremenom se transformisao u drugim sredinama. Njegova beatifikacija je započeta unutar Barske nadbiskupije, a kanonizovan je u okrilju Ohridske arhiepiskopije. Negdje od kraja XIV. vijeka dukljanski knez u hagiografskim ciklusima pojavljuje pod nazivom Jovan/Ivan Vladimir, čime je njegovo tragično pogubljenje uspoređivano sa onim biblijskim Ivana/Jovana Krstitelja, što inače pokazuje veći broj izloženih portreta, na kojima je Vladimir uglavnom prikazan kao kralj, a negdje kao car, najčešće u kompozicijama sa slovenskim svetiteljima iz kruga Ohridske arhiepiskopije. Matica crnogorska, u saradnji sa makedonskim kolegama, pripremila je u godini jubileja, dakle, 2016. godine, materijal kojim, po prvi put, upoznala stručnu i širu javnost sa kultom Svetog Kneza Vladimira Dukljanskog, što je ovde prezentovano u formi replika ikona, fresaka, bakroteza i drugih likovnih prikaza ovog sveca. Jedinstvenost ove izložbe ogleda se i u činjenici što je na jednom mjestu objedinjeno pedesetak različitih, vremenski i prostorno, Vladimirovih likovnih predstava. O rasprostranjenosti njegovog kulta po balkanskim zemljama ujedno svjedoče prateće legende uz ovdje prisutne predstave Svetog Vladimira, jer njegov lik susriječemo u pravoslavnim crkvama i manastirima od Svete Gore, Grčke, Albanije, Makedonije i Bugarske, pa do manastira Svete Katarine na Sinaju. Treba napomenuti da je njegov kult izašao iz navedenog okvira, uslijed velikih migracija stanovništva tokom XVII. vijeka, prije

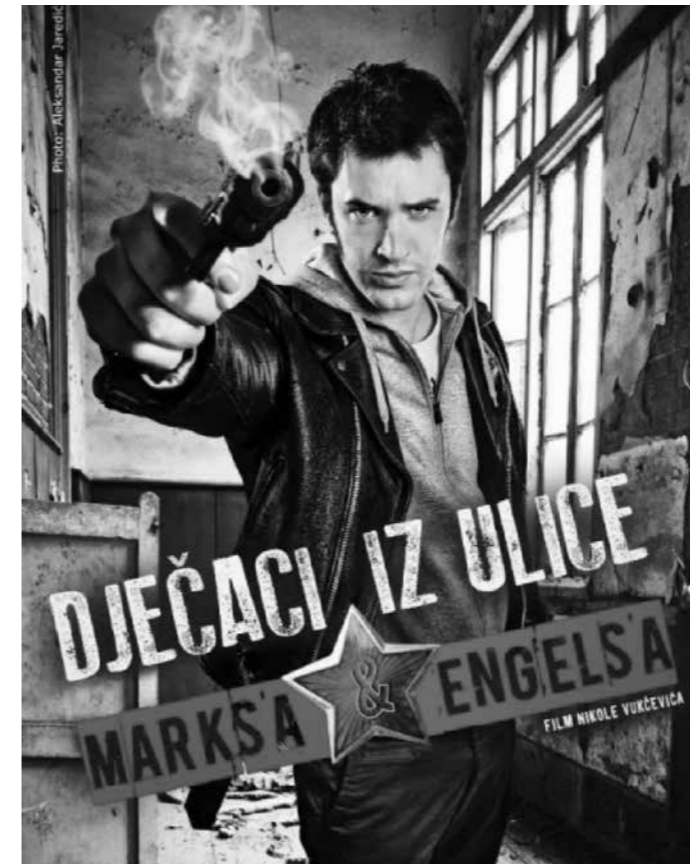

svoga, vlaško cincarskog elementa, pa je stigao i do srednje Evrope, odnosno podunavskih zemalja. Prilikom izrade monografije o dukljanskom vladaru i svecu doznali smo za jednu zaboravljenu liturgijsku knjigu koja ukazuje da je njegov kult bio zastupljen i u Rusiji početkom XVIII. vijeka. Sa zapadne strane, dakle, na hrvatskom prostoru, kult Svetog Kneza Vladimira Dukljanskog je oblikovan u radnjama dubrovačkih i dalmatinskih historičara i književnika, tj. u djelima Marka Marulića, Mavra Orbinija i Ivana Lucića, u kojima su sačuvani dijelovi životopisa svetog kneza Vladimira. Preko Orbinijevog djela, Ljetopis Popa Dukljanina je ubrzo postao intelektualna svojina kulturnih krugova u zapadnoj Evropi. Orbinijevo i Lucićevo izdanje Ljetopisa bili su povod katoličkom sveštenstvu u XVIII. stoljeću, od Vitezovića, Kačića - Miošića pa do Bedekovića da u svojim radnjama reanimiraju i reafirmišu kult svetog Vladimira među katoličkim klerom i pukom. Tako se tokom XVIII. vijeka, naročito u Dalmaciji, pojavljuju književna djela pisana u duhu panslavenstva, pa u fabulama splitskih pjesnika i polihistorika Jeronima Kavanjina i Julija Bajamontija prepoznajemo životopis svetog kneza Vladimira. Uostalom, veliki stvaralac perioda ilirizma Petar Preradović napisao je operski libreto u četiri čina *Vladimir i Kosara* 1873. godine. Čini se da su upravo književno - istorijske forme uticale da Sveti Vladimir bude uvršten u Litanije svetaca Dalmacije. Preko književnih ostvarenja kult Svetog Vladimira stigao je do Slovenije u prvoj polovini XIX. vijeka. Takođe, interpretacije svetačke legende o Svetom Vladimiru zastupljene su u srpskoj književnosti u XIX.

vijeku. Imajući u vidu sve naprijed spomenuto, sa razlogom možemo konstatovati da je kult Svetog Kneza Vladimira prisutan od Jadranskog do Crnog mora. Riječ je o svecu nepodijeljenje Hristove crkve, koji ima latinski i grčki životopis, zasnovan na izvornom staroslovenskom, izgubljenom, predlošku. Po svojoj strukturi kult Svetog Vladimira Dukljanskog oplemenjuje riznicu evropske civilizacije, te ujedno korespondira sa konceptom ekumenizma. Kako je u pitanju kompleksna tematika, Matica crnogorska je publikovala Katalog na crnogorskom i engleskom jeziku, kao potrebnom i pratećem sredstvu izložbe posvećene kultu Svetog Vladimira Dukljanskog."

DANI CRNOGORSKE KULTURE: DANI CRNOGORSKOG FILMA 2017.

U okviru programske cjeline DANI CRNOGORSKE KULTURE - DANI CRNOGORSKOG FILMA 2017. u Zagrebu je Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb 18., 19. i 20. decembra 2017. prikazalo tri filma iz novije crnogorske produkcije: *Dječaci iz ulice Marksa i Engelsa*, *Gorčilo* i *Atomski zdesna*.

DJEČACI IZ ULICE MARKSA I ENGELSA (2016.)

Stanko (30) prvi će put ubiti čovjeka. Istog dana, njegov mlađi brat Vojo (16) prvi će put voditi ljubav. Putevi dva brata istog će se dana ukrstiti nekoliko puta, na neobičan način: ono što se u startu čini lakim ili teškim pokazat će svoju suprotnu stranu, a njihov bratski odnos bit će preispitan.

Režija: Nikola Vukčević

Uloge: Momčilo Otašević, Goran Bogdan, Ana Sofrenović, Emir Hadžihafisbegović, Branka Stanić, Nebojša Glogovac, Damir Urban

GORČILO (2016.)

Radnja filma je smještena u jednom selu, u crnogorskim brdima, u ljeto 1968. godine. U jeku izgradnje infrastruk-

ture u SFRJ, u naporima da se siromašni sjever Crne Gore putevima poveže sa jugom, u malo selo dolazi geometar Laza, kako bi pripremio dokumentaciju za trasu budućeg puta. Sa njim dolazi i njegova žena Klara, balerina iz Novog Sada, koja tokom ljeta mora da održava kondiciju za narednu pozorišnu sezonu. Kako seljaci reaguju na dolazak geometra, koliko su skloni korupciji, kako reaguju na dolazak ljudi koji žive životom drugačijim od njihovog, samo je jedna linija priče. Paralelno pratimo sukob između dvije porodice, Obada i Cvrkota, koje nijesu u dobrim odnosima gotovo 20 godina, zbog međusobnog optuživanja o razlozima odlaska na robiju Željka Cvrkote, koji je sedam godina proveo na Golom Otoku...

Režija: Milan Karadžić

Glumci: Milutin 'Mima' Karadžić, Boro Stjepanović, Mladen Nelevć, Milorad Mandić-Mand...

ATOMSKI ZDESNA (2016.)

Osamnaest izuzetnih glumaca iz cijele regije okupljeno je u tragikomedijskoj o razornim posljedicama domaćeg divljeg kapitalizma na živote običnih ljudi. Film koji će vas nasmijati ako vam je nakon dva desetljeća ostalo želje za smijehom, ali i rastužiti ako vam je ostalo volje da razmišljate o vlastitim životima.

U filmu *Atomski zdesna* Beograđanin Mladen (Srđan Todorović) najuspješniji je prodavač time sharing apartmana u čitavoj regiji, šarmantan i bez skrupula. Glavni menadžer prodaje, Metod (Brane Šturbej) dodjeljuje Mladenu nemoguće klijente, bivšeg ratnog veterana iz Bosne Omera (Branko Đurić) i njegovu ženu Maju (Nataša Janjić), jer je saznao da ga supruga Sonja (Tanja Ribić) vara s Mladenom...

Režija: Srđan Dragojević, Srđan Todorović, Tanja Ribić, Bojan Navojec, Brane Šturbej, Branko Đurić, Mira Banjac, Nataša Janjić, Goran Navojec

JORGE LUIS SUBIABRE MATIACHA: IZLOŽBA "SREĆAN PUTNIK"

U četvrtak, 23.11.2017. godine u Crnogorskom domu - galeriji "Montenegrina" u Zagrebu, otvorena je jedna posebna izložba, a posjetitelji su to prepoznali i odazvali se u velikom broju.

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb u suradnji sa Ambasadom Republike Čile u RH, u Crnogorskom domu - galeriji "Montenegrina" u Zagrebu, predstavilo je jednu posebnu izložbu, a posjetitelji su to prepoznali i odazvali se u velikom broju. Posebna po tome što takve do sada nije bilo, ispunjena velikim emocijama koje su preplavile sve prisutne. Koncipirana je tako da smo vidjeli porodične fotografije i dokumente Jorgeovih predaka: crnogorskih i hrvatskih korijena, čuli jednu lijepu ljubavnu priču koja se događala u Čileu, način kako su tamo dospjeli njeni akteri, traganje za korijenima. Jorgeu nije bilo teško doći iz Čilea, obični Crnu Goru - a posebno Bijelu u Bokokotorskom zaljevu, otok Vis i mnoga druga mjesta. Posebno ga je dirnula crnogorska dobrodošlica i topao prijem, tako da će se vraćati.

Umjetnički doživljaj priuštile su nam Jorgeove fotografije Ognjene zemlje i Patagonije, a što je bila i veća pustolovina za njega: kako doći tamo, putovati po snijegu i ledu, čekati pravi trenutak za snimak...

Jorge Subiabre Matiacha o izložbi je rekao:

"Potomak sam Crnogorca i Hrvatice koji su davne 1850. godine emigrirali u Čile iz Boke kotorske, Kaštel Lukšića i Visa, tražeći bolji život u bijelom i nepoznatom svijetu. Od malih nogu sam se zanimao za svoje korijene kroz priče starih ljudi i mojih tetaka koji su još uvijek znali pričati na svom dijalektu i prenosili to verbalno bogatstvo na mene... Oduvijek sam znao da ću jednog dana doći u Hrvatsku i Crnu Goru jer je to bio moj san.

I sada sam tu, u želji da sa svojim znanjem, iskustvom i entuzijazmom pustim svoje korijene...

Namjera m je da kroz ovu izložbu ispričam priču o mojim precima i mjestima u Chileu. Moj pradjed Rafael Svilanović se rodio 1861. u Boki Kotorskoj. Umro je u Punta Arenasu, u Chileu 1937. Njegova kći Ana Albertina Svilanovich, naša baka, je bila prvi doseljenik u naftnom gradu Empresa Nacional del Petróleo, koji se zove Cerro Sombrero u Chileu, na otoku Ognjena zemlja 1960. godine. Njegov brat Rafael Svilanovich je radio u blizini Nacionalnog parka Torres del Paine, koji je proglašen osmim čudom svijeta... nastavak priče je na ovim izloženim fotografijama".

Prisutnima se obratila Milanka Bulatović, predsjednica Društva "Montenegro" i istakla da je Jorge naš dragi, već višegodišnji prijatelj - u traganju za korijenima došao je u Crnogorski dom, ali je i ostao, a ne samo prošao. Učesnik je svih naših događanja, pomno sve prati i proučava, a dali smo mu i udžbenike jer želi učiti i ćirilicu!

Posebni gosti večeri bili su i Nj.E. Juan Luis Nilo, veleposlanik Čilea u Hrvatskoj i Crnoj Gori (!), koji je i pozdravio skup, Maximiliano Jara, konzul u Veleposlanstvu Čilea, kao i studenti iz Čilea, hrvatskog podrijetla, koji pohađaju tečaj hrvatskoga jezika.

Emotivnoj i toploj atmosferi, vedroj i veseloj, pridonijeli su i čileansko vino (poklon Veleposlanstva Čilea) i crnogorske priganice i sir, dar članica Društva.

Jorge Luis Subiabre Matiacha

Grafički dizajner, fotograf i pisac. Svoju prvu priču napisao je u časopisu World Wide School, Auckland, Novi Zeland, u zimi 2008. godine.

Njegova prva izložba fotografija, u veljači 2009. Pod nazivom "Jesen u gradu jedara", sadržavala je dvadeset slika Aucklanda, Novi Zeland. Fotografije su bile izložene tijekom mjesec dana u Pokrajinskom muzeju Magellanesa, u njegovom rodnom gradu Punta Arenasu, Čile. U lipnju iste godine pobijedio je na natjecanju Nacionalnog vijeća za kulturu i umjetnost FONDART s knjigom "Huellas y rastros de croatas en Punta Arenas" (Otisci i tragovi Hrvata u Punta Arenasu) koji sadrži 64 crno bijela portreta potomaka prvih hrvatskih useljenika koji su došli živjeti u grad Punta Arenas.

U 2011. na Izložbi "Sjeme rasuto vjetrom", Jorge je pokazao petnaest portreta potomaka Hrvata koji su prvi stigli u čileansku Patagoniju (Ognjena Zemlja, Ultima Esperanza, Isla Navarino, Puerto Natales, Puerto Williams, Cerro Sombrero, Porvenir, etc.).

To je zbirka fotografija koje prikazuju jedan od najvećih migracijskih pokreta u prvome desetljeću 20. stoljeća, onaj koji je zauvijek promijenio povijest i tradiciju jednog od najudaljenijih dijelova svijeta.

Izložbe fotografija su bile u Matici iseljenika, u Zagrebu, Škripu (na otok Braču), Puli i Splitu.

REDOVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE "MONTENEGRO"

Društvo "Montenegro" Zagreb održalo je 19.12.2017. godine redovnu Skupštinu u Crnogorskom domu u Zagrebu. Sjednicu je sazvala i vodila predsjednica Društva, Milanka Bulatović. Na prijedlog predsjednice, skupština je usvojila predloženi dnevni red.

Na sjednici je usvojen program rada Društva "Montenegro" za 2018. godinu:

- Program kulturnog amaterizma: Izložbena djelatnost i Program rada Pjevačkog zbora "Montenegro"
- Program kulturnih manifestacija: "Lučindanski susreti 2018", "Dokumentarni film u Crnogorskom domu" i "Crnogorsko veče u Zagrebu"
- Društvo će realizirati i programe sa nivoa Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske: "Dani crnogorske kulture 2018": izložbe i Dane crnogorskog filma; Predstavljanje knjiga iz Programa izdavaštva
- Društvo će sudjelovati i u programima Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba za 2018.

godinu (*Dan neovisnosti Crne Gore, predstavljanje knjiga iz Programa izdavaštva, tribine*)

- Društvo će sudjelovati i u programima crnogorskih i ostalih udruga u i izvan RH
- Realizirat će se i obilježavanje vjerskih i ostalih praznika (*Božića, Uskrsa*), u suradnji sa Predstavnikom crnogorske nacionalne manjine u Zagrebačkoj županiji

Prisutni su jednoglasno donijeli odluku o usvajanju Financijskog plana prihoda i rashoda realizacije programa za 2018. Godinu i odluku kojom se ovlašćuje Predsjedništvo Društva "Montenegro" za donošenje Izmjena i dopuna Financijskog plana prihoda i rashoda realizacije programa Društva "Montenegro" za 2018. godinu. Financijski plan je sačinjen temeljem troškovnika svakog pojedinačnog programa i predviđenih izvora financiranja (potencijalnih sufinancijera), javljanjima na Javne pozive Savjeta za nacionalne manjine i Grada Zagreba, kao i sredstvima ostalih izvora. Planirani su ukupni prihodi i rashodi u iznosu 245.000,00 kuna.

REDNOVNA SJEDNICA SKUPŠTINE NZCH

Sjednica Skupštine Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske održana je 20. 12. 2017. godine *elektronski*. Sjednicu je sazvao predsjednik Skupštine Savić Pavićević.

Skupština NZCH jednoglasno je donijela odluku o usvajanju o usvajanju **Financijskog plana NZCH 2018. godinu** i o usvajanju **Programa rada za 2018. godinu**. Planirani su ukupni prihodi i rashodi u iznosu 664.000,00 kuna.

Programsku aktivnost za 2018. godinu planira realizirati u okviru 4 cjeline:

1. **INFORMIRANJE – Crnogorski glasnik:** Sukladno dosadašnjoj praksi izlaza Crnogorskog glasnika i u 2018., koji izlazi kao dvomjesečnik u formatu A4 (korice u boji), sa zadatkom prenošenja informacija o ukupnim aktivnostima, zbivanjima

2. **IZDAVAŠTVO** - U 2018. u planu izdavaštva za 2018 planirano je izdavanje tri knjige:

"Političko-ekonomski ogledi" - 13. knjiga biblioteke LUČA

Lidija Vukčević: "Zemlja kava, more tinta, nebo ruzmarin /Ulica u kojoj se ne stanuje/ - roman

Dragutin Lalović: "Ratni dnevnic" - biblioteka

Svjedočanstva vremena

3. KULTURNE MANIFESTACIJE – DANI CRNOGORSKE KULTURE

- Izložba skulptura Zlatka Glamočaka u Muzeju Mimara 10. mjesec 2018.
- DRŽAVNI ARHIV CRNE GORE - izložba "Njegoš u socijalističkoj Crnoj Gori 1945 - 1990"
- Dani crnogorskog filma - projekcija filmova "KULTURNO NASLJEĐE BALŠIĆA", "ŽABLJAK CRNOJEVIĆA" iz najnovije produkcije CRNOGORSKE KINOTEKE. Projekcije bi bile organizirane u maju 2018., u svim gradovima gdje postoje udruženja članica NZCH, uz učešće autora filma

DINASTIJA PETROVIĆ NJEKOŠ - serijal od 8 epizoda koji će se prikazati u gradovima u kojima djeluju članice NZCH u trajanju od po četiri dana. Režiser serijala je Gojko Kastratović. Predstavljeni su portreti vladara iz dinastije Petrovića, kao priča o značajnom dijelu crnogorske povijesti. Serijal je urađen po scenariju dr. sc. Živka Andrijaševića. Na premijeri u Zagrebu prisustvovali bi režiser i autor scenarija.

4. CJELINA KULTURNI AMATERIZAM

U okviru programskih aktivnosti članica NZCH i sastavni dio njihovog programa za 2018. godinu

XVI SJEDNICA VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

16. sjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, održana je 28.12.2017. godine s početkom u 19 sati, u Crnogorskom domu u Zagrebu, Trnjanska c. 35.

Nakon što je utvrdio da su stečeni uvjeti za pravovaljano odlučivanje, predsjednik Vijeća Dušan Mišković predložio je dnevi red koji je jednoglasno prihvaćen.

Jednoglasnom odlukom na sjednici je usvojen Financijski plan Vijeća za 2018. godinu. Financijski plan Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba za 2018. sastoji se od 805.791,00 kuna ukupnih prihoda i rashoda.

Vijeće je donijelo Odluku o usvajanju Projekcije financijskog plana za 2019. – 2020. godinu, Odluku o usvajanju Programa rada Vijeća za 2018. godinu, te Odluku o pravilima, uvjetima i postupcima jednostavne nabave.

Prijedlog Programa Vijeća crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba za 2018. godinu ostvarit će se kroz sljedeće aktivnosti:

I. IZDAVAČKO INFORMATIVNA DJELATNOST

1. Web stranica: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
2. Sufinanciranje "Crnogorskog glasnika"
3. Lučindan
4. Biblioteka "Svjedočanstva vremena" - Štampanje monografije "MIODRAG ŠĆEPANOVIĆ" (radni naslov)
5. Biblioteka "Svjedočanstva vremena" - Štampanje knjige "RATNI DNEVNIK" (radni naslov) - Dragutin Lalović
6. Biblioteka "Svjedočanstva vremena" - Pripreme za izradu knjige Vladimir Četković "IZVORNE - CRNOGORSKE UZRJEČICE, KLETVE I ZAKLETVE..." (radni naslov)
7. Štampanje knjige Miraš Martinović "PREVALISA"

II. OBILJEŽAVANJE NACIONALNIH PRAZNIKA

1. Dan nezavisnosti Crne Gore i Dan Vijeća
2. Petrovdan
3. Lučindan

III. PREDAVANJA I TRIBINE - U 2018. planira se organizacija tribine u suradnji s Maticom crnogorskom kojima bi obilježili dvije velike godišnjice crnogorske historije - 160 godina bitke na Grahovcu kada je Crna Gora dobila prvi put međunarodno

priznate granice i 140 godina Berlinskog kongresa kada je Crna Gora dobila potvrdu međunarodnog priznanja. U okviru ove cjeline planirano je predstavljanje knjige DIMITRIJA POPOVIĆA "Eros, krv i svjetlost" u Muzeju Mimara.

IV. ZNANSTVENO ISTRAŽIVANJE I PROJEKTI

1. Dani Mirka Kovača
2. Dokumentarni film u Crnogorskom domu
3. Crnogorski književnici u Zagrebu i hrvatski u Podgorici

V. ZAJEDNIČKI PROGRAM KOORDINACIJE VIJEĆA CRNOGORSE NACIONALNE MANJINE NA PODRUČJU REPUBLICI HRVATSKOJ

VI. OSTAVRIVANJE I ZAŠTITA PRAVA PRIPADNIKA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE: Briga o primjeni i ostvarivanju članka 22. Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama - Zapošljavanje pripadnika nacionalnih manjina u RH. Učešće u donošenju svih odluka na razini Grada Zagreba koje se tiču manjinske problematike i manjinskih prava, naročito prava pripadnika crnogorske nacionalne manjine. Pomoć pri rješavanju pojedinačnih slučajeva kršenja manjinskih prava pripadnika crnogorske nacionalne manjine u Gradu Zagreb u ostaje jedna od prioritarnih aktivnosti Vijeća. Zbog nemogućnosti doniranja novčanih sredstava za ovu stavku programa nijesu predviđeni financijski iznosi.

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba usvojilo je većinom glasova svih članova Plan nabave radova i usluga za 2018. godinu.

SERGEJ ČETKOVIĆ DVIJE VEČERI ZA REDOM NAPUNIO LISINSKI

Bio je ovo vikend za pamćenje mnogobrojnim obožavateljima proslavljenog kantautora Sergeja Četkovića koji su dvije večeri zaredom, 11. i 12. studenoga do posljednjeg mjesta ispunili zagrebačku dvoranu Vatroslava Lisinskog uživajući u najvećim hitovima ove velike regionalne zvijezde.

Odlučno raspoloženi Sergej koncerte je započeo svojom najnovijom uspješnicom "Oči nikad ne stare" koju u originalu izvodi sa Stjepanom Hauserom, a koja je već dva tjedna na hrvatskoj nacionalnoj top listi najemitiranijih singlova. Svima poznate hitove "Nek te ljubav dočeka", "Korov", "Zar je kraj", "Pogledi u tami", "Ne živim ja", "Pola moga svijeta" i mnoge druge publika je pjevala uglas sa svojim omiljenim pjevačem koji ih je, osim glasom, oduševio i duhovitošću pa se na trenutke koncert pretvarao u stand up komediju. Sergej je uspio ono što samo najvećima polazi za rukom – stvoriti skoro pa kućnu atmosferu u kultnoj dvorani jer Sergejeva publika su posebna vrsta ljudi – ona kojoj je ljubav jedini životni putokaz. Opušteno se fotografirao s fanovima, šetajući gledalištem iz kojeg su mu podršku dale i njegove najdraže – supruga i dvije preslatke

kćerkice. Na bezrezervnu podršku publike i kolega Sergej gleda kao na dragocjenost koju čuva i cijeni: "Čast mi je pjevati pred ovakvom publikom koja me vjerno prati od mog prvog koncerta u Zagrebu. Toliko pozitivne energije znači mi puno i bez njih ovo sve ne bi imalo smisla. Jedva čekam da sve ponovimo iduće godine".

Gromoglasni pljesak prolomio se kada je na binu izašla predivna Jelena Rozga kao gošća večeri otpjevavši sa Sergejem njegov bezvremenski hit "Prsten na sto" te "Piši mi" grupe Magazin uz Sergejevu pratnju na klavijaturama. O svom kolegi, ali i velikom prijatelju Jelena ima lijepo mišljenje: "Ovo je večer koja će se dugo pamtili i o kojoj će se pričati danima. Sergej je za mene jedna posebna osoba, čovjek koji ima veliku dušu. Sergeja moraš voljeti."

Sergejeva popularnost iz godine u godinu raste na krilima fenomenalnih pjesama i velike karizme što ga svrstava među najomiljenije pjevače regije. Nakon Zagreba, Osijeka, Splita i Pazina, hrvatski obožavatelji uskoro će u čaroliji Sergejeve glazbe moći uživati i u Slavskom Brodu te drugim gradovima koji dobre ljude primaju otvorenog srca.

SEMINAR SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE

Seminar Savjeta za nacionalne manjine o interaktivnom načinu prijave programa kulturne autonomije i pripremi izvještaja o ostvarivanju programa

U prostorijama Novinarskog doma, Perkovčeva 2, 24.11.2017. održan je seminar u organizaciji Savjeta za nacionalne manjine, a u sklopu programa edukacije udruga i ustanova nacionalnih manjina za ostvarivanje i unapređivanje kulturne autonomije nacionalnih manjina i primjena novih kriterija financiranja i ugovaranja programa kulturne autonomije nacionalnih manjina i Metodologija praćenja i vrednovanja provedbe financiranih programa, sa temom o Interaktivnom načinu prijave programa kulturne autonomije nacionalnih manjina putem interneta za 2018. godinu i pripremi Godišnjih izvještaja o ostvarivanju programa i utrošku sredstava iz državnog proračuna za 2017. godinu.

Seminaru je prisustvovalo 115 predstavnika udruga i ustanova nacionalnih manjina.

Predavači su bili:

- iz Savjeta za nacionalne manjine, predsjednik Savjeta, Aleksandar Tolnauer sa temom: Položaj nacionalnih manjina i uloga Savjeta za nacionalne manjine u očuvanju

dosegnutih razina zaštite nacionalnih manjina i Javni poziv udrugama i ustanovama nacionalnih manjina za prijavu programa kulturne autonomije za 2018. godinu,

- iz Ministarstva financija pomoćnica ministra i glavna državna rizničarka Ivana Jakir-Bajo, sa temom: Izrada finansijskih planova neprofitnih organizacija, Plan prihoda i rashoda, Izvještaj o radu, kao i zakonske obaveze udruga i ustanova kod dostavljanja finansijskih izvještaja,

- iz Zaklade za razvoj civilnog društva voditelj Odjela za pripremu i praćenje vođenja programa Europske unije, Mario Beko sa temom: Podrška promicanju i razvoju civilnog društva kroz ESF sa prezentacijom projekata koji su u tijeku i planiranih projekata za 2018. godinu,

- iz Stručne službe Savjeta za nacionalne manjine, zamjenik predstojnika Tibor Varga sa temom: Godišnja finansijska izvješća udruga i ustanova nacionalnih manjina za 2017. godinu – Dostavljanje putem internetske aplikacije, odnosno na interaktivni način, kao i prijava programa putem aplikacije za 2018. godinu.

Teme seminara su izazvale veliki interes prisutnih, vidljivo kroz brojna pitanja i komentare.

NOVINARI DOBILI ZAHVALNICE

Autor teksta i fotografija: Slavica Šarović

Na svečanoj dodjeli zahvalnica, održanoj 15. prosinca 2017. u Palači Dverce u Zagrebu, Koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba dodijelila ih je Z1 televiziji, emisiji Manjinski mozaik HRT-a i novinarki Željki Mandić, urednici programa Multikultura Hrvatskog radija. Na taj način Koordinacija se već tradicionalno svake godine zahvali medijima i novinarima na praćenju aktivnosti manjina. Prije podjele zahvalnica, tajnik Koordinacije Zoltan Balaž Piri istaknuo je uspješnu suradnju medija i vijeća, predstavnika i udruga nacionalnih manjina Grada Zagreba.

Predsjednik Koordinacije Dušan Mišković izjavio je da su mediji "oči u svijet" nacionalnih manjina, a gradonačelnik Zagreba Milan Bandić je također istaknuo značajan doprinos medija promicanju aktivnosti nacionalnih manjina, te zahvalio Elizabeti Knorr, pomoćnici pročelnika Sektora za promicanje ljudskih prava, civilno društvo i nacionalne manjine Grada Zagreba, na predanom radu i potpori manjina u ostvarivanju njihovih programa. Nakon podjele zahvalnica upriličen je domjenak za predstavnike medija, gradskih institucija te predsjednike vijeća, tajnike i predstavnike nacionalnih manjina Grada Zagreba. Gradonačelnik Bandić je obećao da će, osim ovog službenog druženja s novinarima koji prate rad manjina, održati i neformalno u siječnju kako bi se stvorila još veća sinergija između medija, nacionalnih manjina i predstavnika Grada Zagreba usmjerena senzibiliziranju javnosti da manjine obogaćuju Zagreb kulturno, znanstveno, sportski i gospodarski.

15-TA OBLJETNICA DONOŠENJA USTAVNOG ZAKONA O PRAVIMA NACIONALNIH MANJINA

U organizaciji Savjeta za nacionalne manjine i Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske 11. 12. 2017. u Hrvatskom saboru u dvorani Josipa Šokčevića održan skup u povodu obilježavanja 15. obljetnice donošenja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina.

Uvodna izlaganja održali su predsjednik Savjeta Aleksandar Tolnauer i v.d. ravnatelj Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina mr. sc. Branko Sočanac, koji su uz činjenicu, da se ove godine obilježava 15 godina od kad je Hrvatski sabor na sjednici 13. prosinca 2002. donio Odluku o proglašenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, čime je stvoren normativni okvir za ostvarivanje cjelovite zaštite prava pripadnika nacionalnih manjina, posebno naglasili da su u novi Ustavni zakon ugrađeni tada najviši standardi zaštite nacionalnih manjina: u odnosu na prethodni Ustavni zakon broj manjinskih zastupnika povećan je s pet na osam, manjine su dobile pravo biranja predstavnika u tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave, ustanovljena su dva nova instituta — vijeća i predstavnici te je osnovan Savjet za nacionalne manjine kao krovno tijelo nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.

Prigodne govore održali su i najviši predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti te pojedinci zaslužni za njegovu izradu i donošenje: sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske dr. sc. Mate Arlović, predsjednik Hrvatske akademije znanosti

i umjetnosti dr. sc. Zvonko Kusić, izaslanik predsjednice Republike Hrvatske dr. sc. Mate Granić, izaslanik predsjednika Hrvatskog sabora i njegov potpredsjednik dr. sc. Furio Radin i aktualni zamjenik premijera u vrijeme donošenja Ustavnog zakona Goran Granić.

Sudionici skupa, među kojima i zastupnici manjina u Hrvatskom saboru, predstavnici ministarstava, akademske i međunarodne zajednice, udruga, vijeća i predstavnici nacionalnih manjina ocijenili su da je usvajanje Ustavnog zakona donijelo značajne i dugoročno pozitivne promjene kada su u pitanju zaštita i razvoj manjinskih prava, koja su dugo bila izložena depresiji. Istaknuli su da to nije rezultat samo obveza koje je Republika Hrvatska preuzela u procesu pristupanja Europskoj uniji, odnosno međunarodnih pritisaka i utjecaja kako se to najčešće percipira, već i sazrijevanja političkih shvaćanja da je za ukupnu demokratizaciju i stabilizaciju društva jedan od kamena temeljaca i kvalitetna manjinska politika.

Zaključak je ovoga skupa kako su usvajanjem Ustavnog zakona manjine nakon dužeg perioda stigmatizacije zakoračile na hrvatsku političku scenu čime je otpočeo dug i mukotrpan proces njegove implementacije, s puno prepreka i blokada, ali i sa novim odnosima, i to prvenstveno u smislu partnerstva i prihvaćanja predstavnika manjina kao relevantnih partnera u javnom i političkom životu zemlje.

ADVENTSKA VEČER POSVEĆENA BOKELJSKOJ KULTURI

Autor teksta: Mario Milošević

U četvrtak, 14. prosinca 2017. godine u dvorani Napretkovog kulturnog centra u Zagrebu održana je adventska večer posvećena bokeljskoj kulturi. Organizatori Napretkov kulturni centar i umjetnik Dražen Zetić predstavili su Boku Kotorsku kroz film, knjigu i izložbu fotografija Dražena Zetića.

U četvrtak, 14. prosinca 2017. godine u dvorani Napretkovog kulturnog centra u Zagrebu održana je adventska večer posvećena bokeljskoj kulturi. Organizatori Napretkov kulturni centar i umjetnik Dražen Zetić predstavili su Boku Kotorsku kroz film, knjigu i izložbu fotografija Dražena Zetića.

Riječ je o mladom umjetniku koji se okušao kao pisac, pjesnik, ali i kao dobar fotograf, redatelj i dokumentarista koji pronalazi svoje umjetničko nadahnuće u živopisnim krajoolicima Boke. Iako po rođenju iz Bosanske Posavine, daleko od mora i planinskih vrleti Bokokotorskog zaljeva, uputio se u istraživanja povijesti, kulture i znamenitosti Boke koja je prepuštena zaboravu i zubu vremena godinama skrivena od javnosti.

Svoj sedmogodišnji trud, traganja za skrivenim ljepotama kroz fotografiranje uspio je zaokružiti zagrebačkom izložbom fotografija *Petilovrijenci* i desetominutnim dokumentarnim filmom *U zaljevu svetaca*.

Sve prisutne u ime Napretka pozdravio je prof. dr. sc. Dražen Vikić-Topić, dopredsjednik Napretkovog kulturnog centra, a u ime udruge Bokelja u Zagrebu goste je pozdravio Ivo Škaneta, predsjednik HBBK 809 u Zagrebu.

Na samom početku službenog dijela programa prikazan je Zetićev dokumentarni film „U zaljevu svetaca“ u kojem je u samo deset minuta uspio sažeti prirodne, kulturne i povijesne vrijednosti Boke Kotorske, snimajući ih kroz sedmogodišnje traganje i makar na trenutak, kroz film ih otrgnuti od zaborava.

Zbirku pjesama *Bdijenja u Boki*, posvećenu bokeljskim svecima, predstavila je Vanda Babić, profesorica zadarskog Sveučilišta. „Ova zbirka na svakoj svojoj stranici ima novu boju, novi miris i novi zvuk Boke. Svaki stih je duboko proživljeni trag njezine oporosti u izrazu jednog pjesnika, duboko proživljena slika u njezinoj ljepoti, u izrazu jednog umjetnika koji je i pjesnik i slikar i fotograf, naprosto zaljubljen u bokeljska svitanja. Posložena u pet cjelina pomno odabranih naziva crta sliku naslova *Bdijenja u Boki*. Budi to prizvuk nespavanja, brige i nemira u *Zaljevu mira i svjetlosti, u tišini neba, uz molitvu majci, u osami...*“, rekla je o zbirci Vanda Babić. Odabrane pjesme iz zbirke uz autora Dražena Zetića čitali su glumci zagrebačkog kazališta Zoran Kelava i Kristijan Ugrina.

O izložbi fotografija *Petilovrijenci*, Dražena Zetića, biranim

riječima govorila je povjesničarka umjetnosti Navenka Nekić. „Autor ovog fotografskog artizma, Dražen Zetić, tematski se veže za prostor Bokokotorskoga zaljeva, tragajući ne samo za veličanstvom planinskih gromada koje se ogledaju u moru, nego i za naoko beznačajnim partikulicama ruzinaste ljepote: olinjaloga kajića, zahrđaloga lanca, prozora otpalih škura, nagriženoga kamenog stupovlja, smečkastih kaleža ili keramičke posude koja podsjeća na mrtve prirode majstora Chardina. Osnovno sredstvo Zetićeve umjetnosti fotografije odnos je svjetla i sjene. Svjetlo će razotkriti strukture kamena, drveta, metala, flore, obasjati uzbibane ili glatke površine mora, prodrijeti kroz neke otvore u drevnim utvrđama, stvoriti čarobne prizore sunčeva zalaska i planine obliči rumenilom, a površje mora zlatom. Sjene su dio života pa i zapisa o njemu: one su slojevite i javljaju se u pretapanju sa svjetlom, kao u filmu, pastelno preuzimajući svjetlu glavnu ulogu i utapajući u duboku tamu i tišinu ono jasno i zvonko u sunčevu sjaju. Time se pjesničko i sjetno obraća gledatelju nudeći nezamjetnu partikulu u sjeni...“.

U glazbenom dijelu programa nastupili su Lucija Job uz klavirsku pratnju Karla Šaina, Ljiljana Špoljar, uz pratnju Velibora Vučkovića te Toni Pejić, gitara i Marina Pejić, vokal uz pratnju Aleksandra Petelinšeka na bubnjevima. U nekoliko glazbenih brojeva izveli su skladbe *Vjeruj u ljubav*, te antologijske pjesme *Zvona moga grada* i *Bokeljska balada*. Na kraju programa nastupio je i pjevač Dražen Žanko koji je izveo skladbe *Boko moja*. Cijeli program vodila je Iva Božinović.

Pored velikog broja posjetitelja bili su i Nj. E. Borio Vučinić, veleposlanik Crne Gore u Hrvatskoj, akademik Mislav Ježić, predsjednik Hrvatske paneuropske unije, Đuro Vidmarović, predsjednik Hrvatskog društva književnika, te mnogi drugi iz kulturnog i javnog života.

CRNOGORSKO VEČE U KRANJU 2017.

Crnogorsko društvo "Morača" Kranj organizovalo je u subotu 9.12.2017. Crnogorsko veče u kulturnom domu na Kokrici u Kranju sa početkom u 17 časova.

Crnogorsko veče u Kranju 09.12.2017

U subotu 9.12.2017. Crnogorsko društvo "Morača" Kranj organizovalo je Crnogorsko veče s bogatim kulturnim programom i druženjem u kulturnom domu na Kokrici u Kranju sa početkom u 17 časova.

Večeri su među ostalima prisustvovali i ambasador Crne Gore u Republici Sloveniji Vujica Lazović, počasni konzul Crne Gore u Republici Sloveniji Vojislav Kovač, predstavnici društava iz Kranja, Ljubljane, Maribora, Jesenica, predstavnici Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske iz Zagreba i Rijeke sa predsjednikom gospodinom Danilom Ivezićem, predstavnici opštine Kranj, predstavnici mjesne zajednice Kokrica i brojni gosti.

Predsjednik crnogorskog društva Čedo Đukanović je otvorio crnogorsko veče, pozdravio prisutne, zahvalio se sponzorima društva "Morača" i upoznao prisutne sa društvom "Morača" kao prvim crnogorskim društvom u državi Sloveniji

koje je imalo prvi crnogorski folklor u Evropi. Prisutnima se obratio ambasador Crne Gore u Sloveniji gospodin Vujica Lazović i predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske gospodin Danilo Ivezić.

U programu su učesvovali: Crnogorsko društvo "Morača" Kranj sa guslama, tradicionalnim crnogorskim instrumentom, guslar predsjednik društva "Morača" Čedo Đukanović, dvojnice i pjesma tradicija sjevera Crne Gore u koreografiji braće Markovića i pjesma uz gusle, guslar Vule Marinković, pjevačka grupa društva "Morača". Zavičajno društvo Plava i Gusinja "Izvor", folklor i Zbor "Montenegro" Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montengro" Zagreb.

Program je popraćen burnim ovacijama.

Po završetku programa se predsjednik društva "Morača" Čedo Đukanović zahvalio svim učesnicima posebno voditeljici Semi Vulević. Podijelio je dvije članske karte novim članovima profesor doktor Tatjani Ravnik i njenoj ćerki Mateji Ravnik, obje Ljubljancanke. Nastavak druženja uz pjesmu, igru i crnogorsko kolo uz pratnju ansambla "Dobra volja" trajao je do kasnih večernjih sati.

OBILJEŽAVANJE JUBILEJA

Autor teksta i fotografija: Milanka Marić

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" pjesmom i druženjem obilježilo je deset godina angažiranja na promicanju bogatstva crnogorske tradicije i kulturne baštine. Kroz svoje raznovrsne aktivnosti Društvo, koje okuplja pripadnike crnogorske, ali i drugih manjina, s područja Bujštine, dalo je velik doprinos obogaćivanju kulturnih zbivanja u Umagu i drugim mjestima.

Istaknuto je to i na prigodnom obilježavanju jubileja o čemu su govorili prvi predsjednik Radovan Medojević iz Umaga i sadašnja predsjednica Milanka Marić iz Buja. Među brojnim gostima bili su predstavnici Grada Umaga, nacionalnih manjina koje djeluju u tom gradu, predstavnici sličnih udruga pripadnika crnogorskog naroda iz Rijeke, Pule i drugih sredina. Kako se ovo druženje odvijalo na dan sjećanja na žrtvu Vukovara, minutom šutnje odana je počast poginulim braniteljima i civilima Vukovara, te preminulim članovima Društva Crnogoraca.

Aktivna literarno-dramska sekcija

- Naše Društvo okuplja pripadnike crnogorske, ali i svih drugih manjina koji su prijatelji Crne Gore. Osnovano je krajem rujna 2007. godine i eto, zahvaljujući prvenstveno

obiteljima Medojević i Rovčanin, te Boži Cakoviću i drugima održalo se deset godina i danas broji oko 80 članova. Društvo djeluje zahvaljujući prvenstveno financijskoj potpori Grada Umaga i njegovih institucija, zatim potpore Savjeta za nacionalne manjine i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, kao i podrške drugih subjekata na području Bujštine. Zajedno sa članovima slovenske manjine koristimo zajednički prostor u POU Umagu, a za sve aktivnosti besplatno su nam na raspolaganju prostori Knjižnice i Zajednice Talijana, što nam mnogo znači. U svom radu njegujemo programe očuvanja tradicije i kulture Crne Gore, prezentiranjem crnogorskih likovnih i dramskih umjetnika, prikazivanjem filmskih predstava, organizacijom koncertnih nastupa, dokumentarnih i povijesnih izložbi, rekla je pozdravljajući brojne goste aktualna predsjednica Društva Milanka Marić.

U novije vrijeme aktivna je literarno-dramska sekcija, stvaraju i vlastiti program s kojima su nastupali na Festivalu multikulturalnosti u Puli i Umagu. Promovirali su likovnu monografiju nedavno iznenada preminulog člana Branislava Kladnika, a izdali su i zbirku pjesama naše članice Milunke Medojević "Srce na dlanu". Bio je to još jedan crnogorski sjednik, šednik (prvo slovo je "meko" š, jedno je od novih slova u crnogorskom pismu), druženje kojim su se domaćini zahvalili svima na plodnoj suradnji i potpori.

Zahvalnice za uspješnu suradnju

Zahvalnice za uspješnu suradnju i priznanja Društva Crnogoraca Bujštine u povodu desete godišnjice djelovanja dobili su Grad Umag, Zajednica Talijana "Fulvio Tomizza"

Umag, Gradska knjižnica Umag, POU "Ante Babić" Umag, Gradska knjižnica Novigrad, POU Buje, Muzej grada Umaga, Društvo perojskih Crnogoraca "Peroj 1657", Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske Zagreb, nacionalne zajednice Crnogoraca u Rijeci i Puli, vijeća crnogorske nacionalne manjine Istarske županije i Pule, poduzeće Vagabundo, informativna revija Bujština, Giuseppina Rajko, Radovan Medojević, Zoltan Toth, Filip Alessio, Jadranka Kladnik i Ernest Giardini.

U prigodnom kulturno-umjetničkom programu pjevali su članovi mješovitog pjevačkog zbora Montenegri Društva Crnogoraca iz Rijeke, na klaviru se predstavio mladi Umažanin i član Društva Filip Alessio, te članovi Društva perojskih Crnogoraca "Peroj 1657" koji su brojne posjetitelje oduševili pjesmama, posebno Nikola Škoko izvedbom poznate pjesme "Još ne sviće rujna zora". Članovi dramske sekcije Društva Crnogoraca "Bujština" izveli su prigodni skeč, a druženje je završeno zajedničkim domjenkom uz

jela crnogorske tradicije.

Dani crnogorske kulture na Bujštini 2017.

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag 4. decembra 2017. godine predstavilo je u prostoru Pučkog otvorenog učilišta izložbu STARINE CRNE GORE. Izložbu su organizirali u sklopu programa NZCH - Dani crnogorske kulture 2017., a uz financijsku podršku Savjeta za nacionalne manjine RH.

Izloženi su časopisi Komun@ i Starine Crne Gore.

Kao dio crnogorske tradicije i baštine, ali i suvremenih kulturnih aktivnosti i umjetnika koji su predstavljeni hrvatskoj javnosti kroz aktivnosti NZCH i program Dani crnogorske kulture na Bujštini 2017., organizirana je i izložba NOVAC U CRNOJ GORI KROZ DOKUMENTA i prikazana su tri crnogorska filma: GORČILO, ATOMSKI ZDESNA i DJEČACI IZ ULICE MARKSA I ENGELSA.

ZBOR NZC RIJEKA U UMAGU I VIŠKOVU

Autor teksta i fotografija: Jovan Abramović

Nacionalna zajednica Crnogoraca u Rijeci dobila je poziv da nastupom **Zbora NZC Rijeka** uveća proslavu desetogodišnjice rada Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag 18.11.2017.

Članovi Zbora poziv su rado prihvatili. Na proslavi su nastupili sa šest pjesama. Pjevali su u dva dijela po tri pjesme. Veliki aplauz i pohvale od strane organizatora potvrda su da je nastup bio vrlo dobro prihvaćen pa smo se nakon ugodnog druženja poslije zvanicnog dijela zadovoljni vratili kući. Zbor NCZ Rijeka dobio je Zahvalnicu za učešće u programu.

Nedaleko od nastupa u Umagu, Zbor je nastupio 25.11.2017. i kod umjetničko-prosvjetnog društva Prosvjeta pododbor Viškovo. Otpjevali su tri pjesme iz njihovog repertoara. Nastupi Zbora NCZ Rijeka postaju tradicionalni u Viškovu jer su gostovanja u zadnje vrijeme postala redovita, što dovoljno govori o tome koliko su njihovi nastupi s veseljem iščekivani.

Zbor vrijedno radi i nastavlja s nastupima i gostovanjima, a svojim nastupima su obilježili završetak 2017. i početak nove, 2018. godine.

VEĆE KNJIŽEVNIKA MIRAŠA MARTINOVIĆA U SPLITU

Autor teksta: Nataša Grahovac

Zajednica Crnogoraca Split u okviru projekta Crnogorci Splitu 2017. organizirala je 27.11.2017. u Središnjoj knjižnici Marko Marulić autorsko veče Miraša Martinovića. Voditelj programa Matija Grabić iz Tivta, student Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu, predstavio je Miraša, putem kraće oficijelne biografije, koja stoji na kraju njegove nedavno objavljene knjige KRUG ZAČARANOG VREMENA, koju je objavio Zavod za udžbenike i nastavna sredstava Podgorice, a koja predstavlja sintezu Martinovićevog pjesništva, nastajalog tokom tri decenije njegovog plodnog književnog rada.

Miraš Martinović je jedan od najznačajnijih crnogorskih pisaca. U literaturu je ušao knjigom Mit o Trešnji (prvijenac nagrađen književnim priznanjem Lazar Vučković). Na regionalnim i širim prostorima postao je prepoznatljiv po antičkim temama i zaboravljenim pjezažima Crne Gore koje je oživio u romanescnoj prozi: Putevi Prevalise, Otvaranje Agruvijuma, Teuta, Snovi u Doklei i Antički grdaovi/snovi i sudbine.

Objavio je i romane: Jeretik, Vavilonski mudraci, Poslednji Eshilov dan, Harfistkinja iz Ura, roman o Njegošu Drugoga sunca luče i knjigu priča Povratak u Aleksandriju.

Bogatu stvaralačku riznicu Martinović upotpunjuje pjesničkim knjigama: Nevidljivi ljetopis, Govor kraljeva, Govor zemlje, Sašaptavanje s memorijom, Luk i lira, Glasovi iz kamena i Dan koji nije prošao.

Svoju dosadašnju stvaralačku biografiju Martinović zaokružuje knjigom Krug začaranog vremena. Djela su mu prevedena na nekoliko jezika. Dobitnik je Regionalne književne

nagrade Teuta i Oktobarske nagrade Herceg Novog, grada u kome živi. Član je crnogorskog PEN-a i Matice crnogorske.

U izdanju Nacionalna zajednica Crnogorca Hrvatske objavljene su tri značajne Martinovićeve knjige: Antički gradovi/snovi i sudbine, Povratak u Aleksandriju i Drugoga sunca luče. Predsjednik Nacionalne Zajednice Crnogoraca Hrvatske Danilo Ivezić obratio se prisutnima:

"Posebno mi je zadovoljstvo biti ovdje s vama na večeri posvećenoj Mirašu Martinoviću, jednom od najznačajnijih crnogorskih suvremenih književnika. S njim sam se upoznao prije desetak godina preko njegove knjige TEUTA a kontakt ostvarili na manifestaciji Dani kraljice Teute u Zagrebu. Nakon toga smo objavili sa Skaner studiom i Vijećem crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba Miraševa tri naslova: Antički gradovi/snovi i sudbine, Povratak u Aleksandriju i Drugoga sunca luče. Ono što posebno fascinira kod Miraša Martinovića je njegov odnos prema Crnoj Gori, prostoru na kojem se ona nalazi, njegovo nastojanje da vrati iz zaborava vrijeme i događaje bez kojih i priča o nama ne bi bila cjelovita. To su njegove kockice u mozaiku Crne Gore... Knjiga Drugoga sunca luče zauzima posebno mjesto u Miraševom stvaralaštvu. Kroz 67 poglavlja, 8 snova i 11 lučama pisano Njegoš je pred nama i u nama. Niko o njemu nije ovako zborio, kao što to čini Miraš ili to možda Njegoš zbori? Tu su i libri, i koze, i žito, i noć skuplja vijeka, i cvjetovi u kamenu, i sloboda, i bilježnica, i interesi velikih sila (sirak tužni...), i pečat, i izdaja, i krvna osveta, i vila, i velike dileme i lomovi, i Lovćen, i pesimizam, i optimizam, i Holmija kojom nam Miraš vraća u sjećanje tzv. katoličku kneževinu Vasojevića,

zemlju brda (jer Holm znači brdo). Poljsko-vasojevički pakt. U knjizi je cijeli jedan život, trideset osam godina razapet i vječnost obasjana lučama drugoga sunca...".

O Martinovićevom stvaralaštvu govorio je hrvatski akademik Tonko Maroević:

"...Miraševo književno djelo je lirski biografija Njegoša, u kojoj su svi elementi nisu romanescni, nisu vođeni narativnom linijom i logikom, nego osjećanjem prvih i zadnjih pitanja. Jedan od mogućih naslova djela u nastajanju bio je Sjećanje i smrt, pa ta granična situacija, situaciju čovjeka koji većinu svojih dvojbi ispisuje pred pitanjima, pred tajnom, pred misterijom postojanja, Njegoša stavlja u poseban kontekst, te pisanje ovakvog unutarnjeg monologa, jesu preplitanje Njegošev misli i misao njegovog tumača interpreta, čovjeka i pisaca Miraša Martinovića koji prihvaća ulogu i izazov govorenja na Njegošev način, s parafrazama, lirskim ekskursima, s onim elementima koji djelo čine, ja bih rekao prozračnim, svijetlim, perspektivnim, govoreći o Njegoševoj dvojbi postojanja, ali i onim što je ostavio potomcima, svojim suplemenicima, Crnogorcima, narodu, zemlji, koja će postojati dok bude etnosa Crnogoraca. Martinović je u svojoj djelu približio i popularizirao misao Luče mikrokozma, teksta koji je sam po sebi pomalo arhaičan, pomalo prepun apstraktnih pojmova, prosto nedostupan svakom. Kroz Njegoševu biografiju, kroz elemente, etape života, dvojbe vladara, nevolje kojima je kao i njegova zemlja stisnut pozicijom između agresivnih Turaka s jedne strane, dvojbene Venecije, nevjerne Austrije i povremeno solidarne Rusije, naprosto Njegoševa pozicija politička i vladarska je vrlo teška, ali on to sve odmjerava ne samo iz perspektive sadašnjosti, kronologije i povijesti, nego i iz perspektive metafizičkih pitanja, pitanja postojanja, tražeći odgovore na one vječne tajne kojima se Martinović bavim u svojem djelu, pa mu time daje posebnu dimenziju...".

Ton ovoj večeri pjesmama iz svog repertoara dao je mješoviti pjevački zbor Zajednice Crnogoraca Split "Crnogorske zore".

Znameniti crnogorski i hrvatski umjetnik, nadasve slikar, ali jednako i pisac i esejista Dimitrije Popović, iz Zagreba je poslao tekst o Mirašu, specijalno napisan za ovu priliku, a uz saglasnost autora Nataša Grahovac, Predsjednica ZCS je pročitala Dimitrijeve tekst.

"Književno veče posvećeno Mirašu Martinoviću u splitskoj biblioteci Marka Marulića vidim u njenom višestrukome značenju. Susret uglednog crnogorskog pisca sa splitskom publikom i upoznavanje s njegovim djelom kao i ponovni autorov doživljaj starog ambijenta grada pod Marjanom posebno onim Dioklecijanove palače prisnim i inspirativnim njegovoj književnoj vokaciji. Takođe vidim lijepo suglasje Miraša Martinovića s Markom Marulićem. Suvremeni crnogorski pisac i klasik hrvatske književnosti nalazili su u prošlosti plodotvorne utjecaje za svoj književni rad. Marcus Marulus Spalatiensis svoju je "Juditu" stvorio polazeći od biblijskog apokrifa o lijepoj hebrejskoj heroini. Miraš Martinović je polazište za lik svoje "Teute" nalazi u faktima o hraproj ilirskoj kraljici.

Na kraju nam preostaje da zahvalimo Mirašu Martinoviću, kome smo upriličili ovo veče, te Tonku Maroeviću i Vandi Babić što su nas vodili kroz njegovo staralaštvo, a Dimitriju Popoviću što je napisao krasan tekst, ovim povodom, čime nas je počastovao, jednako kao i vi prisutni svojim prisustvom.

Začarani krug vječnog protoka vremena u pjesnikovom duhu je sveprisutan. Miraš Martinović će čuti razgovjetne glasove Cetinjskog ljetopisa, Oktoiha osmoglasnika, čut će glasove djevojaka iz Dokleje, čut će riječi cara Dioklecijana, budvanskih nekropola i mnogih drugih. Svi se oni kaže pjesnik "stapaju u hor". Sve postaje stih. I ono "što je okamenilo vrijeme".

OKRUGLI STOL O PROŠLOSTI I BUDUĆNOSTI NACIONALNIH MANJINA

Autor teksta i fotografija: Slavica Šarović

Povodom Dana Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba i 15. obljetnice donošenja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina te 14. godina od osnutka zagrebačke Koordinacije, 7. prosinca 2017. godine održan je okrugli stol u Klubu književnika u Zagrebu.

Na njemu su se okupili predsjednici svih koordinacija nacionalnih manjina na državnoj razini, a tema okruglog stola bila je Koordinacija nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.

Voditelj Zoltan Balaz Piri, predsjednik Vijeća mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba i predsjednik Koordinacije vijeća i predstavnika mađarske nacionalne manjine Hrvatske, te tajnik Koordinacije VPNGMZ, je podsjetio na vrijeme osnivanja Koordinacije, a o njenom radu govorio je njen predsjednik Dušan Mišković, koji je i predsjednik Koordinacije vijeća i predstavnika crnogorske nacionalne manjine RH. Mišković je podsjetio na vrijeme u kojem je Koordinacija formirana, te zakone koji su to omogućili.

– Cilj je bio afirmirati manjine kroz kulturu, tradiciju, jezik, turizam i sport, te kroz naše aktivnosti pokazati i podsjetiti na ono što su radili naši preci – rekao je Mišković pritom ističući podršku Grada Zagreba i gradonačelnika Milana Bandića te najavljujući da će u skoroj budućnosti Zagreb dobiti Dom nacionalnih manjina.

Na značenje koordinacija za rad nacionalnih manjina osvrnuli su se i Dejan Drakulić, pomoćnik ministra uprave, i Dragana Jeckov, saborska zastupnica srpske nacionalne manjine.

Elizabeta Knorr, pomoćnica pročelnika Sektora za ljudska prava, civilno društvo i nacionalne manjine Grada Zagreba, istaknula je dobru suradnju gradskih struktura s nacionalnim manjinama, važnost njihova angažmana zbog čuvanja vlastitog identiteta, ali i suživota u zajednici. Knorr je istaknula da je Grad Zagreb prepoznao važnost manjinske zajednice, postotak pripadnika nacionalnih manjina u glavnom hrvatskom gradu je 5,26 posto, te da je mnogo inicijativa prema manjinama krenulo iz gradskih struktura i preraslo u obostranu dugogodišnju profesionalnu suradnju.

Sudionici su analizirali zakon i mogućnost osnivanja koordinacija nacionalnih manjina, njihovu praktičnu ulogu i aktivnosti u proteklih petnaest godina, te njihovu ulogu u budućnosti. Ovom prigodom promoviran je i Bilten

Koordinacije VPNGMZ koji prikazuje njene aktivnosti tijekom 2016..

Okruglom stolu nazočili su Harun Omerbašić, predsjednik Koordinacije bošnjačke nacionalne manjine RH, Dami Malina, predsjednik Koordinacije češke nacionalne manjine RH, Tome Apostoloski, predsjednik Koordinacije makedonske nacionalna manjine RH, Angel Mitrevski, predsjednik Koordinacije Splitsko-dalmatinske županije, Imbro Berkeš, predsjednik Koordinacije Zagrebačke županije, Rozalija Jakumetović, predsjednica Koordinacije Vukovarsko-srijemske županije, David Dragoljub Orlović, prvi predsjednik Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba, te predsjednici, tajnici i članovi manjinskih vijeća, i predstavnici manjina Grada Zagreba.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina predstavljala je pomoćnica ravnatelja Behrija Sejfić, a Gradsku skupštinu Grada Zagreba Šefko Omerbašić, predsjednik Odbora za nacionalne manjine Gradske skupštine GZ, dok je Grad Zagreb predstavljao Andrija Petrović, voditelj Službe za nacionalne manjine.

VELIKA FEŠTA NACIONALNIH MANJINA ZAGREBAČKE ŽUPANIJE

Autor teksta i fotografija: Slavica Šarović

Pripadnici nacionalnih manjina Zagrebačke županije; Albanci, Bošnjaci, Crnogorci, Česi, Mađari, Makedonci, Nijemci i Romi su, 4. studenog u restoranu hotela Phoenix u Velikoj Gorici, proslavili Dan Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina ZZ. Na toj tradicionalnoj proslavi okupljaju se svake godine u studenom kad je realizacija zacrtanih planova pri kraju i kad se pripremaju novi.

Ove godine Dan Koordinacije je vrlo svečano obilježen, a zbog sudjelovanja nekoliko zborova i orkestara u budućnosti bi mogao postati i smotra glazbenih skupina nacionalnih manjina. Budući da od nacionalnih manjina Zagrebačke županije samo Česi imaju svoj zbor i orkestar – Češku besedu iz Dubrave Vrbovečke, sunarodnjacima su uveličali slavlje crnogorski zbor Montenegro iz Zagreba, bošnjački Bulbuli, makedonski Ezerki, čija je osnivačica i pjevačica Lena Đapić predstavica makedonske nacionalne manjine Zagrebačke županije, te zbor i orkestar Zajednice Mađara Velike Pisanice. Pridružila im se i romska plesna skupina Romski san iz Zagreba, ali su djevojke umjesto plesa recitirale romske pjesme, budući da je istovremeno trajala višednevna manifestacija obilježavanja Dana romskog jezika.

Imbro Berkeš, predsjednik Koordinacije vijeća i predstavnika Zagrebačke županije, i predstavnik mađarske nacionalne manjine Zagrebačke županije, u uvodnom dijelu programa govorio je o aktivnostima Koordinacije nakon

čega je mikrofon prepustio svojoj zamjenici i predsjednici Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Zagrebačke županije i predsjednici Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Zagrebačke županije Saneli Kantarević. A Sanela se izvrsno snašla u ulozi voditeljice dok je na binu pozivala izvođače programa. Svaki zbor je otpjevao po tri nacionalne pjesme, a Montenegro je ubacio i jednu međimursku “Ljubav se ne trži niti ne kupuje”. Velikom dvoranom ispunjenom do posljednjeg mjesta odjekivale su narodne češke, makedonske i crnogorske pjesme te bosanske sevdalinke. Mnoge su ganuli zvuci rodnog kraja pa su se pjesmi pridružili.

U zabavnom dijelu programa, u kojem je nastupio sastav Novi početak, vladala je gužva na plesnom podiju. Veselje je trajalo satima, a pratili su ga i predstavnici lokalnih institucija; Nadica Žužak, zamjenica župana Zagrebačke županije, Mihael Zmajlović, predsjednik Županijske skupštine Zagrebačke županije, Ljubica Ambrušec, potpredsjednica Županijske skupštine Zagrebačke županije, Mirela Katalenac, članica Županijske skupštine Zagrebačke županije, te predsjednici vijeća i predstavnici nacionalnih manjina Zagrebačke županije, kao i njihovi gosti iz Zagreba; Juraj Bahnik, predsjednik Vijeća češke nacionalne manjine Grada Zagreba, Zoltan Balaz Piri, predsjednik Vijeća mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba, Ekrem Bećirović, zamjenik predsjednika Vijeća bošnjačke nacionalne manjine te drugi.

MANJINE GLAZBOM PROSLAVILE DAN KOORDINACIJE

Autor teksta i fotografija: Slavica Šarović

Dan Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba obilježen je svečanim programom u Maloj dvorani KD Vatroslava Lisinski u Zagrebu. U programu, koji je najvećim dijelom bio koncert, sudjelovali su pripadnici manjina koji su izvodili nacionalnu glazbu.

Ovo je tradicionalna manifestacija Koordinacije, koju čine vijeća i predstavnici 18 nacionalnih zajednica Grada Zagreba, a koja je za svoj Dan uzela 10. prosinca, koji je ujedno i Međunarodni dan ljudskih prava. Najprije se prisutnima obratio Dušan Mišković, predsjednik Koordinacije, koji je govorio a aktivnostima tijekom ove godine, a potom i Aleksandar Tolnauer, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine vlade RH, te gradonačelnik Zagreba Milan Bandić koji je izjavio da multikulturalnost, multietničnost i multikonfesionalnost Zagreba jamči mir, sigurnost i otvorenost.

U glazbenom dijelu programa sudjelovali su mješoviti pjevački zbor «Montenegro» Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore «Montenegro» Zagreb koji su pjevali nekoliko pjesama, duo «SLO» predstavljao je slovensku nacionalnu manjinu; Ana Šoštar, klavir, i Matić Zakonjšek, tenor, izveli su a capela dvije pjesme, mješoviti zbor Srpskog kulturnog društva «Prosvjeta» predstavio se izvedbom dviju pjesama, a zbor «Momi biserni» MKD «Ohridski biser»

predstavljao je makedonsku nacionalnu manjinu dok su Iva Santi i Antonio Franić, učenici I. gimnazije Zagreb, koji polaze nastavu makedonskog jezika i kulture po modelu C izveli pjesmu «Eleno kerko». Češku nacionalnu manjinu predstavila je dječja plesna skupina «Zahrebske sluničko» pod umjetničkim vodstvom Martine Marinković Plehati, a mješoviti pjevački zbor «Bosana» bošnjačke nacionalne

manjine pjevao je sevdalinke, dok je Daniel Detoni, pijanist, predstavljao mađarsku nacionalnu manjinu i svirao burleske Bele Bartoka. Starogradske albanske pjesme interpretirala je mezzosopranistica Bernardina Mjeda koju je na klaviru pratila prof. Andreja Đelić Židovska glazbena skupina Jewsers izvela je tri kompozicije: Shlom aleichem, Durme, Durme i Maos tzur, dok je vokalna skupina «Visla», koja djeluje u udruzi «Nikolaj Kopernik» u Zagrebu, predstavljala poljsku nacionalnu manjinu. Izvela je Cyt, cyt i To i hola uz klavirsku pratnju prof. Ambrozije Puškarić. Bugarsku nacionalnu manjinu predstavljali su Stefan Kokoškov, tenor, i Bijanka Ivas, mezzospran.

Na proslavi Dana Koordinacije nazočili su svi predsjednici vijeća i predstavnici nacionalnih manjina Grada Zagreba te njihovi uzvanici; saborska zastupnica Ermina Lekaj Prljaskaj, Renata Paškaj, veleposlanica BiH u Hrvatskoj, Hristina Bidzheranova, privremena zamjenica veleposlanice Bugarske, Milovan Lucić, savjetnik u Veleposlanstvu Crne

Gore u Hrvatskoj, Miroslav Kolatek, zamjenik veleposlanika Češke, Jozsef Magyar, veleposlanik Mađarske u Hrvatskoj, Mira Nikolić, veleposlanica Srbije u Hrvatskoj, Luciano Moše Prelević, glavni rabin Židovske općine Zagreb, Imbro Berkeš, predsjednik Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Zagrebačke županije, Elizabeta Knorr, pomoćnica pročelnika Sektora za promicanje ljudskih prava, civilno društvo i nacionalne manjine Grada Zagreba, Katarina Milković, pomoćnica pročelnika Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport, te Ševko Omerbašić, predsjednik Odbora za nacionalne manjine Gradske skupštine GZ.

Program je vodila Karmela Vukov Colić, a sudionici proslave razgledali su u predvorju Male dvorane i izložbu fotografija aktivnosti manjinskih zajednica Grada Zagreba koje je snimio poznati i višestruko nagrađivani hrvatski fotograf Toni Hnojčik.

PREDSTAVLJANJE KNJIGE MARKA ŠPADIJERA: BIBLIOTEKAR - CETINJSKI ZAPISI

U Crnogorskom domu u Zagrebu, 8. novembra 2017. predstavljena je knjiga Marka Špadijera "BIBLIOTEKAR". Brojni gosti i uzvanici, ljubitelji knjige, sa neposrednim sudionicima predstavljanja prof. dr. sc. Lidijom Vukčević, akademikom Dimitrijem Popovićem, prof. dr. sc. Dragutinom Lalovićem i autorom knjige Markom Špadijerom učinili su ovo večer u Crnogorskom domu posebnim, zorno pokazujući zašto ovaj prostor često nazivaju i Domom knjige.

Upozivu za predstavljanje knjige Marka Špadijera "BIBLIOTEKAR" u Crnogorskom domu u Zagrebu 8. 11. 2017. organizatori su napisali: ...*Zadovoljstvo nam je pozvati vas na jednu priču o Cetinju...* dodali bi i o Cetinjanima i jednom vremenu odnosno, kako reče prof. dr. sc. Dragutin Lalović na predstavljanju: "*Cetinjski zapisi*" *autentičan su ljetopis-roman jednog Cetinjanina o Cetinju, lijepa pripovijest u kojoj se Grad upisuje u povijest preko individualne sudbine svojeg "bibliotekara..."*.

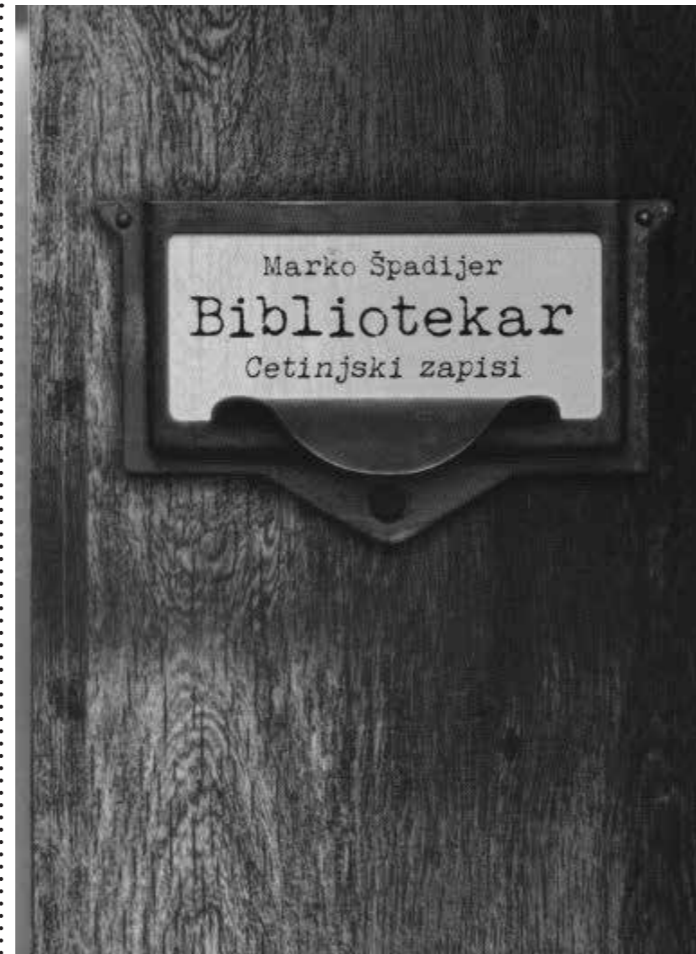
Brojni gosti i uzvanici, ljubitelji knjige, sa neposrednim sudionicima predstavljanja - prof. dr. sc. Lidijom Vukčević, akademikom Dimitrijem Popovićem, prof. dr. sc. Dragutinom Lalovićem i autorom knjige Markom Špadijerom učinili su ovo večer posebnim, zorno pokazujući zašto ovaj prostor često nazivaju i Domom knjige.

Dragutin Lalović u svom osvrtu kaže:

"Knjigu bi se nedvojbeno moglo čitati u politološkom ključu, kao svjedočanstvo o crnogorskom proljeću, u sklopu jugoslavenskog proljeća 1962-1972, sa sjajnim fragmentima u kojima se Partija obračunava sa svojom političkom policijom, famoznom UDBOM ("Brionski plenum", 1966), koja je, po Titovim riječima bila "zajašila Partiju" ("Udba ne vjeruje Partiji", bahati se načelnik Službe u ovom romanu). Nakon čega se nezaustavljivo otvara dotada blokirani prostor socijalne i nacionalne emancipacije, a u Crnoj Gori dramatičan slijed identitetskih, kulturnih i političkih raskršća, stranputice i dosega... naglašavajući - Izabirem da kao obični čitalac predstavim knjigu ograničavajući se na nekoliko varijacija. Priča se gradi na dva temeljna dvojstva, kojima se može dodati i treće:

1) dvojstvo u pojmu bibliotekara (Petar Delja - Novak Simović);

2) dvojstvo duha i sile, knjige i moći, slavne prošlosti i svijetle budućnosti, dvojstvo koje utjelovljuju prijestonica Cetinje i glavni grad Titograd;

3) dvojstvo u samom glavnom liku (bibliotekar-omladinac)

Prvo, već *par titre* "Bibliotekar" je knjiga o Knjizi, a glavni lik i povijesni glavni grad čuvari su smisla života i nacionalnog opstanka, čuvari bitka knjige. Jezgra je u sučeljavanju mladog Petra Delje s njegovim mentorom Novakom Simovićem, Velikim sveštenikom knjige i direktorom cetinjske Nacionalne biblioteke. Ali čiji se kult knjige reduktivistički instrumentalizira kako zbog njegova partijskog dogmatizma, tako i zbog poricanja crnogorskog identiteta podlijeganjem sirenskom zovu srpskog pijemontizma. A opet čovjek je silno učen i znanju predan, svojem štićeniku blizak i odan, premda "bez šarma i smisla za humor". Pa se pred Deljom otvara najosobnija dvojba o drevnom prokletom pitanju: kako tako veliko i istinsko znanje može doći u takav konflikt s moralom, kako se Knjiga može zloupotrijebiti i iznevjeriti sebe samu?

Meni se to dvojstvo u pojmu bibliotekara čini glavnom duhovnom potkom ove autobiografske priče.

Drugo, ova knjiga nas izaziva na promišljanje povijesnog razdoblja u kojemu se činilo kako Cetinje neopozivo postaje grad prošlosti, slavne dakako, dok se nasuprot njemu naoko zajamčena socijalistička budućnost strateški premješta u Titograd, već i po nazivu simboličkoj prijestonici Titove Jugoslavije. Pa se mladom Cetinjaninu nerijetko čini da njegov grad "umire", da se život zbiva "negdje drugdje", gubi nadu da se Knjiga može oprijeti političkoj Moći, što ga navodi na sumorne misli da Biblioteka više "nije sjedište duha... sve više liči na faraonsku grobnicu". No mladi bibliotekar je komunistički idealist, "prijatelj knjige i naroda", ne predaje se pasivnoj jadikovki, nego snatri o duhovno preporođenom rodnome mediteranskom gradu, sjedištu kulturnoga i univerzitetskog života.

Treće, završno se dvojba očituje u dvojstvu glavnog junaka, kada primjerice piše: "Društvo iz muzeja, arhiva i biblioteke postaje kasta koja živi kao zatvorena, pomalo

autistična intelektualna grupa. Iako je volonterski bio u političkim forumima, Delja je osjećao da sve više pripada tom krugu ljudi. Potrebno mu je da izađe iz kulture knjige, iz monologa autora u dinamični prostor realnog života, u interakciju i u sumnju. Mora uhvatiti zraka, koraknuti u stvarnost" (str. 311).

Delja, naime, nije samo bibliotekar, on je i politički aktivist, štoviše Predsjednik cetinjske omladinske organizacije i član Opštinskog komiteta SK Crne Gore. Kao takvome potrebno mu je poput zraka iskoračiti iz kaste i pasivnog kulta knjige, u političku stvarnost izgradnje novoga, humanog svijeta. Ta je dimenzija njegove "političke duše" uglavnom u romanu samo naznačena, napose kad se opisuje sekretara opštinskog komiteta Saveza komunista, poštenoga, hrabroga i mudrog radnika Vujadina Strahinju. I ako mi u ovom knjizi nešto nedostaje, onda je to poglavlje u kojemu bi nam se predstavio lik Petra Delja kao predsjednika omladinske organizacije Cetinja. Ali onda bi ovi cetinjski zapisi možda prije bili ljetopisi jednog omladinca...

Da zaključim. "Bibliotekar" Marka Špadijera je duhovno instruktivan i književno uzbudljiv roman o intelektualnom odrastanju, u kojemu se naš junak vjerodostojno i s mnogo duha suočava s mukama života, u stalnom i nezavršivom samopreispitivanju, propitivanju i odmjeravanje krhke ravnoteže između znanja i morala, između Platona i istine."

Na kraju ove večeri knjige marko Špadijer je zahvalio izdavačima: Vijeću crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Skener studiju i Obodu s Cetinja, ističući da je posebno zadovoljan činjenicom da je knjiga predstavljena u Zagrebu, u Crnogorskom domu uz prisustvo brojnih Crnogorki i Crnogoraca iz Zagreba pogotovo onih podrijetlom sa Cetinja.

CETINJSKI AMARCORD

(Uz roman Bibliotekar Marka Špadijera)

Autor teksta: Lidija Vukčević

Ako je vjerovati slavnom H.L. Boghesu, biblioteke su naša druga, metafizička postojbina. One su postojanje od nas samih. Dugotrajnije i zagonetnije, jer sabiru iskustva historije čovjeka i čovječanstva. S takvom premisom počinje svoju romanesknu prozu Marko Špadijer. I prethodnom napomenom o historiji tih zapisa, koji su plod njegovih mladenačkih zabilješki.

Najveći dio radnje svoga romana – prvičena narator zakriven za autorskim Ja bibliotekara Petra Delje smješta u milje slavne cetinjske biblioteke koja je ujedno i središnja nacionalna kultura institucija Crne gore i Crnogoraca.

Tu se, kao u nekom kaleidoskopu smjenjuju narativne sekvencije poredane u pripovjednu nisku, ispunjene stvarnosnom i fikcionalnom građom, likovima i radnjom.

Narator je, kako rekospo, usredišten iza krinke Petra Delje, i on se vrlo aktivno i vrlo agilno kreće jednako među naslovima Biblioteke i među svojim kolegama koji su evocirani ili zbiljski aktualni, ali živi i djelatni, objektivirani vještim perom pripovjedača. Spočetka se smjenjuju opservacije pripovjedača Delje s fabularnim epizodama koje se odvijaju oko nevjerovatne, fikcionalne koliko i

faktične, mizanscene sačinjene od knjiga i polica, autora i naslova same Biblioteke, da bi se postepeno selile prema živosti cetinjskih kavana i ulica, dedinjskih rezidencija ili komitetskih sala.

Prostor Biblioteke je, razaznaje se to vrlo brzo, drugi glavni lik, ravnopravan glavnome ili njegovim vršnjacima koji zauzimaju pozicije oživjelih mladosti, evociranih filigranskom osjećajnošću i osjetilnošću koja se namjerno svodi na krotkost čvrste i kratke rečenice, lišene viškova inače prepoznatljive crnogorske blagolagoljivosti, odrasle na strogoći francuskog izraza i poetske dikcije. Tako Biblioteka, postepeno prelazi iz stvarnog mjesta u neko nadrealno stjecište. Nadstvarno stjecište koje postaje radionica apsurdnih ili uzaludnih poslova (duboko je ironijska epizoda s katalogizacijom knjiga) ili pak mjesto ljubavnih susreta, pa tako ostaje da lebdi između jave i sna, na granici kazanog i prešućenog, s mekom putenošću na granici bizarnog, mjesto s kojeg Delja prostire svoje imaginare i stvarne dijaloge sa svojim dragim sugovornicima.

Na jednoj je strani, slobodno to recimo, Delja, a na drugo, sav ostali svijet. Svijet s kojim saobraća ili raspravlja, vodi

erotsku sjećanja se u proturječnom nizanju egzaltiranih memoarskih slika i političke tuposti kojom je prije svoga konca, odisao samoupravni socijalizam.

Znatna je Špadijerova imaginacija kojom priziva i predstavlja svoje kulturološke vizije i analogije, zanimljive suvremenom i mlađem čitatelju. To su one slike što ustvari, svoji plastičnim prikazivanjem, literarno reinstaliraju vrijeme nakon Drugoga svjetskoga rata, optimizam pedesetih koji je u cetinjskoj sredini imao svoje posebnosti, okus periferijske frustracije koja vodi dijalog s novim prijestolnicama. Prizori što se odvijaju u beogradskim salonima i dedinjskim rezidencijama, gotovo paralelne, s onima iz cetinjskog ambijenta nove komunističke aristokracije, donose osobine nove klase. Nalik nekoj dobro uigranoj baletnoj predstavi, pred nama klize i smjenjuju se dame novog vremena i visoki poslenici spremni da pod svaku cijenu obrane ideale koji su već počeli konvertirati u svoje suprotnosti.

Živopisno i bez natege, s iskustvima elokventnog intelektualca i čitatelja, Špadijer donosi mnoge dokumentarističke pojedinosti iz vremena svoje mladosti, koje iskrsavaju pred nama u svojoj svojoj plastičnosti i životnosti. Najdragocjenije nam se čine i najupečatljivije, one fabularne dionice koje su, kako se čini, iskustvo samog autora. To su, uz nekoliko erotskih lirskih fantazija, pripovijesti vezane uz Deljin cetinjski kulturni krug smješten u bizarnom prostoru jednog od školskih drugova, invalida. Tamo se raspravlja o umjetnosti i filozofiji, politici i moralu. Tuluzlotrekovski

ambijent zapuštenog prostora pojačavaju ekspresije koje šire famozne cetinjske kiše koje natapaju svu atmosferu, čineći je još upečatljivijima evokacije sjećanja, vrlo srodne onim fellinijevskim iz Amarcorda.

Treba li reći da je prostor romana ujedno i mjesto s kojeg se iskazuju politički nazori i s kojeg puca obzor na ironijsku sposobnost autora da se poigra s drevnim crnogorskim mitemima, megalomanski uvećanima, ali i prostor s kojeg se zebe za sve dolazeće forme crnogorstva koje se gubi i istanjuje s instalacijom najnovijeg, informatičkog, anacionalnog ili nadnacionalnog staleža, staleža koji je već odriče odgovornosti za lučonoštvo, zastrašujuće bešćutne nove klase duhovne inokoštine.

Stoga se ovaj roman može promatrati i u svjetlu romana s ključem ili romana –eseja. Ne samo zato što se pojavljuje i kao esejizirana proza, već što se čitav roman može iščitavati kao roman-ogled, roman-pokušaj, u etimološkom značenju glagola esseyer, iskušavanje oblika. Špadijer, dijete modernizma i zreo čovjek postmodernizma, na prividu romanesknog novog realizma gradi krhku strukturu narativne arhitekture. Pa nećemo pogriješiti ako kažemo da je roman ostao otvoren. S glavnim likom koji se seli s bibliotekarskog na uredničko mjesto, iz prijestolnice u glavni grad. Izostajanje klasične figuracije i fabulacije možda je pripovjedni trik da se cetinjska saga nastavi kao titogradsko-podgorička priča. Autorska akana je očita i vidljiva. Poželjna koliko za autora toliko i za čitatelje.

UMIJEĆE ČITANJA MATKA MEŠTROVIĆA

PREDSTAVLJANJE KNJIGE MATKA MEŠTROVIĆA, "NA IZMAKU DOKTRINARNOG SVIJETA" (2017)

Autor teksta: Dragutin Lalović

Matko Meštrović
Na izmaku
doktrinarnog svijeta

I ovu knjigu jedinstvenog Matka Meštrovića odlikuju prepoznatljive značajke koje krase njegove najviše teorijske dosege, počevši od njegove legendarne knjige *Od pojedinačnog općem* (1967), do posljednje *Raspršenje smisla - Doktrinarni svijet na izmaku?* (2007). Čitav njegov impresivan opus, u svom svojem raskošnom bogatstvu, temeljnim preokupacijama i dugovječnom kontinuitetu (prvi su mu tekstovi još iz pradačne 1956. godine!), zorno svjedoči o tome da naša sredina u drugoj polovici prošlog stoljeća nije bila sivilo na sivom provincijalne monotonije nego intelektualno živo i svjetski relevantno žarište, u špici onodobnih avangardnih strujanja u umjetnosti i znanosti. Uvjerljivo dokumentirano svjedočanstvo Meštrovićeve iznimne uloge, a i Zagreba kao duhovnog središta, u međunarodnom umjetničkom pokretu "Nove tendencije", može se naći u knjizi Jerka Denegrija, *Exat 51 - Nove tendencije - Umjetnost konstruktivnog pristupa* (2000).

Koje su to značajke koje opus Matka Meštrovića čine jedinstvenim, čak i šire od naših užih hrvatskih okvira?

Izdvojio bih tri najočiglednije.

Prvo, tip pristupa predmetima istraživanja kojima se bavi. Sam ga autor u samorazumijevanju često naziva "interdisciplinarnim", kao kad promišlja "kulturalni kapital" (pod utjecajem Bourdieua) i njegove potencijale, primjerice, u Japanu. No Meštrovićev pristup ne izmiče samo skučenim

disciplinarnim ograničenjima (primjerice, "kulturalnih studija") nego znatno ambicioznije i dalekosežnije pokušava plodno razviti analitičke i spoznajne domete različitih disciplina (u rasponu od prirodnih znanosti, preko povijesne antropologije, teorije kulture, komunikologije, semiotike, do kritičke političke ekonomije) u tipu pristupa koji bi se mogao označiti "transdisciplinarnim".

Drugo, tip je pristupa u funkciji emancipacijske vokacije teorije, traganja za mogućnostima čovjekova subjektiviranja u suvremenosti, u osviještenom otporu spram heteronomnih determinacija klasne eksploatacije, političkog otuđenja i duhovnog siromaštva. Riječ je o eminentno kritičkoj teoriji, u duhu slavne Marxove "kritike svega postojećega",

a to znači kritike koja je uistinu teorijski a ne ideološki ili svjetonazorski utemeljena te koja se ne plaši suočiti se s predrasudama javnog mnijenja i s vazda prijetećim vrebajućim umom političke vlasti.

Treće, fascinantno umijeće čitanja kapitalnih djela iz najraznovrsnijih domena prirodnih, društvenih i humanističkih znanosti. Tek ta treća sintetička značajka čini Meštrovićev tip pristupa i diskursa jedinstvenim, objašnjava njegovu autorsku singularnost. Bilo da je riječ o teorijama evolucije ljudske vrste, teorijama demokracije, problemima ekologije i kulturnog razvoja - da izdvojim tek nekoliko od brojnih tematskih sklopova - čitalac se može s pouzdanjem osloniti na Meštrovićev nepogrešiv kriterij odabiranja najozbiljnijih tema i knjiga. Te knjige prikazuje znalački i atraktivno, s nečuvenom, ali osviještenom, suzdržanošću u vrednovanju. Tek gdje gdje, sporadično, Meštrović sebi dopušta poneki kritički komentar o bitnim autorima i knjigama o kojima referira. Kao da u tome rigorozno slijedi Fichteov napatuk da autor ne smije misliti umjesto čitalaca, nego pred njima.

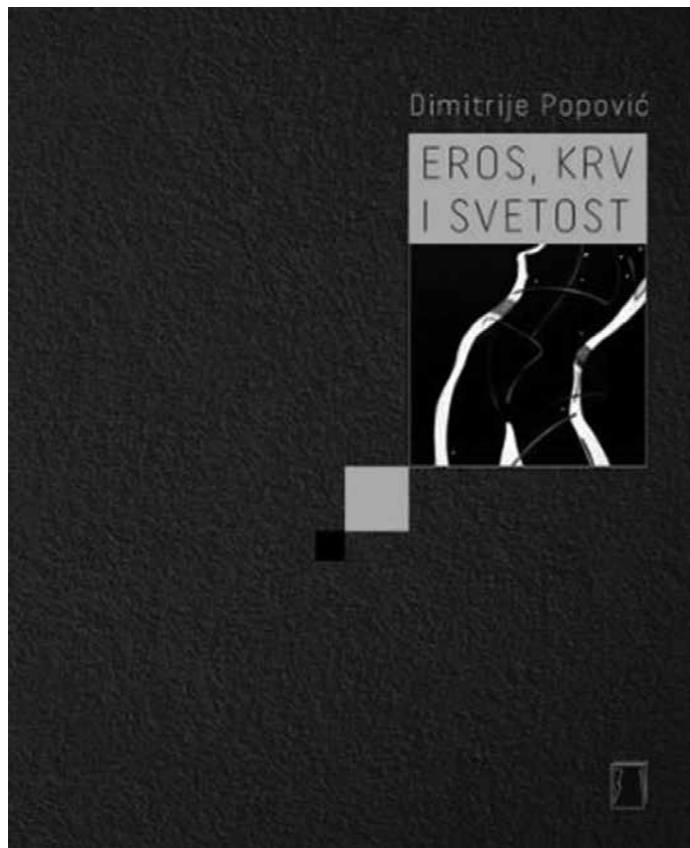
U ozračju sadašnjega ozbiljno poljuljanog kolektivnog samopouzdanja naše sredine, za koju se čini da se manje približava Europi koliko da se udaljava od sebe same, u nekoj samonametnutoj čamotinji duhovne rezignacije, knjige poput ove Meštrovićeve dragocjeno su ohrabrenje i znak povjerenja u moć suđenja hrvatskih građana "neju-načkom vremenu usprkos" (Krleža).

DIMITRIJE POPOVIĆ: EROS, KRV I SVETOST

PREDSTAVLJANJE KNJIGE U PODGORICI

Autor teksta: Vesko Pejović

Knjiga „Eros, krv i svetost“, crnogorsko-hrvatskog umjetnika i pisca Dimitrija Popovića, predstavljena je 5. 12. 2017. u Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“ u Podgorici

Knjiga „Eros, krv i svetost“, crnogorsko-hrvatskog umjetnika i pisca Dimitrija Popovića, predstavljena je 5. 12. 2017. u Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“ u Podgorici. O knjizi su govorili **Maja Malbaški, Nela Savković-Vukčević, Pavle Goranović, Ljubeta Labović i Dimitrije Popović.**

Tokom predstavljanja kojemu je prisustvovao veliki broj ljubitelja umjetničkog i književnog stvaralaštva Dimitrija Popovića uz odabrane video prikaze, čitani su i fragmenti iz knjige. Knjigu „Eros, krv i svetost“, u kojoj je Dimitrije nakon knjiga **„Veronikin rubac“, „Smrt u slikarstvu“ i „Corpus mysticum“**, nastavio svoje tumačenje likovnih djela, objavio je Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, kao prvu knjigu u ediciji „Kalon“.

Urednica **Maja Malbaški** kazala je da je ta edicija posvećena ispitivanju fenomena estetski lijepog, svemu onome što je lijepo, što pobuđuje divljenje, što svojom formom prija čulima, kao što uostalom i samo ime biblioteke govori

– KALON na starogrčkom znači ljepota, Rekla je gospođa Malbaški i nastavila--Nadahnuti ovom monografijom, koja nas vodi na svojevrsno putovanje kroz istoriju umjetnosti, a pri tome vjerujući u magičnu riječ kalon i njeno uzvišeno značenje, nastala je naša nova biblioteka.

Mr. **Nela Savković-Vukčević** sekretarka Sekretarijata za kulturu i sport Glavnog grada Podgorice kazala je da je riječ o djelu koje "provocira naše obrazovanje, znanje i instinkte pretvarajući ih u novo, kreativno mišljenje" ali i podstiče sjećanje na besmrtnu junakinju antičke tragedije. -Okolo ljepote su uvijek ili mrak ljudske sudbine ili sjaj ljudske krvi, te pregršt blistavih misli svjetskih velikana otkriva vječnu želju za ljepotom. Ljepotu koju je spoznao kroz priče i slike o trima biblijskim ženama i obogatio ih Salomom, Juditom i Marijom Magdalenom, Dimitrije Popović dijeli sa nama znanje majstora koji je otkrio tajnu rađanja ljepote. Nad ovom knjigom prisjećamo se junakinja iz antičkih tragedija, posebno Euripidovih. Razmišljamo o odnosu etike i estetike, o tome da je dobro lijepo, a ono što je ružno loše.

Žanrovski raspon zbirke "Eros, krv i svetost" ide od filozofsko-esejističnih varijacija u uvodima do pojedinačnih eseja o djelima velikana. Popovićeve opservacije o remek djelima s motivima Judite, Salome i Marije Magdalene govore o likovnim bravurama, nijansama i to iz oka vrhunskog svjetskog umjetnika, dostojnog da govori o ostvarenjima najvećih majstora Mikelandela, Karavađa, Đorđonea, Ticijana, Botičelija, ali i Obri Berdsla, Rodena, Gustava Klimta. U prvome segmentu o Juditi Popović je fasciniran ljepotom, tjelesnošću, ali i duhovnim vrlinama zanosne Hebrejke. „Od jednoga do drugoga kraja svijeta nema ravne njoj ljepotom lika i mudrošću razlaganja“. Umjetnikov opis udovice iz Betulije prožet je najfinijim biblijskim citatima koji se skladno uvezuju u njegova poetička i likovna zapažanja. On izražava divljenje njenoj ljepoti i erosu, ali se među redovima osjeća tamna sjenka tanatosa koju Dimitrije magijski nagovještava kroz Holofernova pijanstva i žudnju za Juditom. Ima jedno mjesto kod Marka Marulića iz njegovoga epa „Judita“, „Četvrtvo libro“: Judita a Abrom pojde van grada;/Bog joj prida liposti, budi da vele lipa biše;/Olofernes, vidiv ju, za njom se zamami. "Zamami" je magijska riječ, opsjena, "namamiti" - rekao je **Ljubeta Labović**

Dimitrije Popović je na kraju programa govorio o nastanku knjige, likovnim predstavama ove tri biblijske žene u različitim epohama, kao i o nizu zanimljivih detalja vezanih za performansa o Salomi koji je po njegovom scenariju izvela estradna umjetnica Severina Vučković.

BESJEDA

O KNJIZI DIMITRIJA POPOVIĆA "EROS, KRV I SVETOST"

Autor teksta: Pavle Goranović

kao likovnog i kao književnog stvaraoca, uostalom – i kao svestranog tumača raznovrsnih interesovanja i karakteristika, Dimitrija Popovića podstiču oblici prožimanja svetog i profanog. Dok traga za njihovim brojnim odnosima, dodirima i mimoilaženjima, on iskazuje pripadnost rijetkim umjetnicima kojima nije dovoljno samo osjećanje i stvaranje djela, nego i put ka mogućim razumijevanjima. Riječju, umjetnost koja ne teži otkrovenju i koja nema određeni tajnoviti sastav nije intrigantna njegovom eruditskom karakteru.

Knjiga *Eros, krv i svetost* predstavlja sveobuhvatan nastavak mističnog korpusa velikog umjetnika, i to na jedan temeljit, multižanrovski način. Osim što potvrđuje da jedna fascinacija rađa drugu, ovaj rukopis nam se predočava kao neočekivana i dinamična mreža napisanog i naslikanog, te kao književno-likovno-teorijski vremeplov kroz vječita pitanja, čiju aktuelnost pribavlja autentičnim analizama i proniknućem u dio nezaboravnih svjetskih umjetničkih opusa. Ova knjiga je lozinka za ulazak u svijet velikih književnih i uopšte umjetničkih tema, no i šifra Dimitrijeve poetike značenjskog preplitanja čulnog i magijskog, a sve kroz odabrane scene i junake iz svete knjige.

Eros i svetost u mnogim događajima i njihovim likovnim interpretacijama se prosto zbližavaju, a nimalo slučajno u naslovu knjige (u samoj sredini, dakle) – stanuje krv. Taj

upliv je očekivan, budući da su tragovi viđeni u umjetničkom stvaralaštvu, i budući da krv simbolizuje mnoge od umjetnikovih fascinacija.

Fridrih Niče govori: *Od svega što je napisano volim samo ono što je ko krvlju svojom pisao.* I nastavlja: *Piši krvlju: i ti ćeš uvidjeti da je krv duh...* Judita, Saloma i Marija Magdalena krvlju ispisuju svoju i sudbinu svijeta i ta boja određuje duh čovječanstva. Krv je tako trajni sastojak i strasti i smrti. Podsjetimo se ovom prilikom i jedne upečatljive slike iz pjesme **Mladena Lompára** posvećene Dimitriju, odnosno stihova u kojima *pulsira Crna Greda / pozivom da krv opet pocrveni.* Između vitalnosti i bola krv izvire i ispisuje/odslkava preokrete u umjetnost, čime se stalni obrti uspostavljaju kao kosmički red.

Studije o tri žene iz Biblije – Juditi, Salomi i Mariji Magdaleni donose mnoštvo mogućih ishoda i pogodan su povod za beskonačne dijaloge o umjetnosti. Ove stranice, posredstvom odraza fragmenata biblijskog teksta, postaju put umjetničkog, književnog i filozofskog saznanja. Bilo da su to studije o smrti ili rasprave o umjetnosti, cilj im je isti: dopiranje do sebe, do svoje krvi. Moguće da se to događa uz svijest o saznanju u Platonovom učenju: *Saznanje je sjećanje na susret koji smo imali sa oblicima prije nego što su naše duše postale zarobljene u našim tijelima.*

U čuvenoj Poslanici umjetnicima, Papa Jovan Pavle II podsjeća: *Tako je Sveto pismo postalo nekom vrstom "beskrajnoga rječnika" (P. Claudel) i "ikonografskoga atlasa" (M. Chagall), za kojim su posezali kultura i kršćanska umjetnost.* Kao takvog ga vidi i Dimitrije: njemu su Biblija i njeni likovi uporište za dodatne kreacije, za širenje oznaka. Onaj savez između Evanđelja i umjetnosti malo koji umjetnik danas tako znalački koristi kao Dimitrije Popović.

U tom kontekstu, dvije su važne teme ukupnog Dimitrijevog stvaralaštva: raspeće i preobražaj. Njima se autor bavio kako u likovnom, tako i u proznom izrazu i one obilježavaju vanvremenost motiva koji ciklično daju nova viđenja. Za Dimitrija je karakteristično prikazivanje smjena erosa i tanatosa, zatočenosti i otvorenosti, a svakako da su posebnim senzibilitetom zabilježeni i preobražaji strasti. Umjetnika zanima ona nit koja je blizu oba pola, koja ih prožima, spaja ili razgraničava. Raspeće čovjeka kroz vrijeme i mnogi preobražaji u slikama, takođe i u likovima, govore o svijetu kontrasta, o svijetu koji nam se uvijek drugačije predstavlja. Pri tom postupku, on dokazuje na koliko se načina može prikazivati i iskazivati jedan te isti lik, oslanjanjujući se na dokumentarno, u ovim slučajevima – biblijsko. Potraga za novim temama pretpostavlja isključivo novinu razumijevanja.

Predmet ovog istraživanja tako postaje samo stvaranje (uz neophodnost razlike između Stvoritelja i Stvaraoca), koje otvara mnoga pitanja: u kakvom su skladu i sukobu tijelo i duh, i u njima stvarno i fantastično; potom i na koji način htosko dopijeva u (ovo) zemaljsko. Uz to, Dimitrije ukazuje i na relacije među askezom i žudnjom, gdje se takođe ogleda mističnost postojanja. Komešanje medija i izraza odvija se uz jedinstveno Dimitrijevo umijeće i vanrednu upućenost u teme. Knjiga *Krv, eros i svetost* stoga jeste rasprava ne samo o umjetnosti nego i o metafizici, ukoliko su one usljed istog temelja ovdje uopšte i odvojive.

U Dimitrijevoj umjetnosti važna tačka jeste susret pojma lijepog s doživljajem smrti. On se pita što sve izvire iz čulnosti, kakve sve neočekivane veze mogu biti sa duhovnošću. Pune obrta su njegove vizije, pa se i pojam ljepote mijenja usljed suočavanja s opasnošću. Dimitrijeva erudicija je uvijek u funkciji prožimanja vremena, odabira vječnih tema koje su se, kako pokazuje i na reprezentativnim primjerima iz povijesti umjetnosti, različito manifestovale. Ovo je istovremeno i dokaz o beskrajnim mogućnostima umjetnosti, o načinu na koji ona uvećava horizonte. Sve to je i traganje za prapočetkom ali i onim trenom koji može i danas važiti. Stoga je u znanim junakinjama našeg doba i pronašao savremene Judite i Salome, Mariju Magdalenu.

Umjetniku je vrlo bitno da u ispoljavanju čari senzualnosti pronade onu dimenziju kojom se predodređuje lični i opšti usud. Te dvojnosti iskušavaju i spoj s sadašnjnošću, jer *Prožimanje biblijskog i sadašnjeg vremena*, u krajnjem traži sam Dimitrije u mnogim vanvremenim djelima – od

Mikelandela do Bejkona. Te veze nam posebno donosi ovaj *Imaginarni muzej* koji nas uči o trajnoj umjetničkoj težnji da objasni svijet. Zavodljivost i dramatika su jedno drugom podrazumijevajući i osnov su daljih poetizacija, pa i smisla umjetničkog djelanja.

Veoma važno je naglasiti da, u suštini, i u ovoj knjizi, Dimitrije ispisuje jedinstvenu pohvalu ženi, uz podsjećanje na istodobnost tragike i usuda unutar same ljepote. Kako i sam u jednom razgovoru naglašava: *Žena u sebi objedinjava lijepo i vitalno, senzualno i tajnovito.* Tri biblijska lika (ali i njihove sadašnje verzije) zato su sjajna osnova da maestro snagom doživljava i izraza dotakne ove *intrigantne personalnosti.*

Bliskost erotizma i smrti jeste posebno iskušavanje svijeta. Nije li sve to žudnja za ženom, za tajnom, za svijetom životnosti. Osmotrimo kao slučajnost onu scenu iz pjesme *To kalon* velikog Ezre Paunda: *Čak ni u snima mojim nećeš da se predaš / I šalješ mi samo sobarice svoje.* Kao da Holoferno izgovara Paunda: ne zaboravimo onaj detalj da je Judita u njegov šator po spasenje došla sa služavkama. Zanimljiva je onda i koincidencija između naziva ove pjesme u dva reda i biblioteke u kojoj je objavljena Dimitrijeva knjiga. No, usud ljepote nadilazi sve, pa otud vojnici pred Holofernovim šatorom izgovaraju "Ko može prezret narod koji ima takve žene?". Pa kako to umjetnost može zanemariti.

Na kraju, ukažimo i na briljantni postupak razmatranja obrade tri biblijske žene u svjetskoj umjetnosti. Svojim osobenim tumačenjem i znanjem, senzibilitetom i nervom, autor izlazi iz slike, a s druge strane prepoznaje njene nepredvidljive slojeve. Više planova kompozicije uočava kao više nivoa pripovijesti. Do u detalj će Dimitrije sliku razložiti, dati joj drugačiji kontekst, pribaviti joj novi život. Osim toga, kako sam kaže, pronalazi i *slikarsku poeziju*. I dok analizira djela, kao da se te slike mijenjaju, približavaju nam se, nižu se mogućnosti njihovog pojavljivanja. Zanimljiv je proces proniknuća i objašnjenja, budući da on prati pokrete slike, zaviruje u njihovu unutrašnjost. I sa smirenošću i sa strašću, Dimitrije interpretira drugu stranu svete knjige i gradi ovaj oslobođeni brevijar, intimni – a univerzalni.

Nesuđeni golman i glumac, Papa i pjesnik iz Vadovica piše: "Svi su umjetnici svjesni duboke pukotine između djela njihovih ruku, čak najuspjelijih, i blještavog savršenstva ljepote, spoznate u trenutku stvaralačkog zanosa: sve što uspiju izraziti slikajući, kipareći i stvarajući, tek je bljesak ove svjetlosti, koja je na nekoliko trenutaka zasjala pred očima njihove duše." Vojtilin zemljak, nobelovac Česlav Miloš ovo je pismo smatrao čudesnim događajem i vjerovao je da će se pojaviti djela koja će pokazati njegovu opravdanost i istinitost: "I možda će nam se onda ono što nam djeluje nemoguće pokazati mogućim". Baš kao u djelima Dimitrija Popovića.

NIVES MISSONI: KRAJOLICI DUŠE

IZLOŽBA U POVODU 30. OBLJETNICE UMJETNIČKOG STVARALAŠTVA

Autor teksta: Krunoslav Kamenov

Kada je prije trideset godina u svome diplomskom radu likovno interpretirala jednu impresiju iz vrta roditeljske kuće, Nives Missoni vjerojatno nije pretpostavljala da će stabla s dijelom neba oko krošnje i s malo okolnog prostora vrta ili parka postati i ostati trajna i najvažnija sadržajna okosnica njezina slikarstva. Nekoliko motivskih otklona (*Križevi*, 1993.; *Lutke*, 1999.) nije uspjelo pomutiti njezinu začaranost drvećem i šumama, pa je Nives gotovo svakom novom izložbom dodatno potvrđivala odanost "svome umjetničkom motivu" pokazujući ujedno postojanu zaigranost te duhovnu i emocionalnu uživiljenost u variranju njegove likovne interpretacije. Toj njezinoj stvaralačkoj strasti posvećena je i ova, po stažu slavljenička izložba s izborom djela nastalih u proteklom desetljeću.

Iako je autoričina početna inspiracija katkad neko konkretno polazište (stabla višnje u vrtu, park Jelenovac, močvara, Rastoke), slikarstvo Nives Missoni ne teži punoj mimetičkoj reprodukciji viđenoga. Redoviti je motiv tog stvaralaštva izdvojeno i usamljeno stablo, još češće krošnja golih grana, koje umjetnica spontanom i redukcijom realističkim pristupom slikanju poopćuje u likovne metafore prolaznih doživljaja. Njima bilježi godišnja doba, radanje i umiranje dana, svitanje i suton (*Predvečerje*), pokazuje kakvi su stablo i krošnja poslije kiše, onda kad su u cvatu ili kad odbace posljednje žuto lišće. Ipak, najstiliziranijim i najosobnijim čine se, često reducirani, prikazi golih krošanja, u kojima linearne putanje grana što se uspinju i padaju određuju i ritmiziraju kompoziciju. U njihovu se gotovo grafičkome, krutom, rijetkom i nepravilnom tkanju zapliću prostor, boja i svjetlost te se rađaju novi oblici koji mjestimično ili povremeno – ovisno o pogledu – izazivaju inverziju glavnoga i sporednoga te, prevučeni *štimungom*, zamjenu realnoga simboličnim.

"Stablo je zagriženi individualist, samotnjak i sebičnjak", napisao je jednom francuski književnik Michel Tournier, po kojemu je "stablo klopka za vjetar, klopka za sunce". U Nivesina stabla i krošnje hvataju se ponajprije vanjski prirodni ugođaji i unutarnja ljudska raspoloženja. Njihovu sugestivnu prisutnost pojačavaju subjektivna primjena boje i svjetlost. Nives se malo kad koristi jačim kolorističkim kontrastima i pastoznijim potezima, radije pribjegava nijansiranjima nekoliko odabranih, tanko nanesenih boja, često samo jedne, i grafičkim kontrastima. U njezinu je slikarstvu dominantna plava boja, kojoj se pripisuje simboliziranje dubine, daljine, čežnje i jasnoće, vjernosti i postojanosti, ali i praznine, prvo-

bitne jednostavnosti i beskonačnosti; ona je i boja cvijeta čije se traženje nakon Novalisa pripisuje sanjarima. Na Nivesinim slikama zna pobuditi i zebnju, hladnoću, a katkad, upotrijebljena u curažima, stvara i dojam vlage, ili pak u prikazanome pejzažnom prizoru sugerira mističan, spiritualan ton. Jednako važnu ulogu u dočaravanju ugođaja slikarica dodjeljuje i bijeloj (koja je kao simbol općenito vezana za jednostavnost, čistoću, nevinost i eteričnost). Ona se na njezinim platnima pojavljuje ne samo kao blijedeća gradacija plave (i drugih boja) nego i kao prostor i zrak, najčešće kao izvor svjetlosti, nerijetko izravno prikazan kao Sunčev disk, odnosno kao svjetla koja zasljepljujuće nadiru iz pozadine, prodiru kroz gole grane do gustih izdanaka šipražja u tamnim i zamagljenim tlima ili se vedro reflektiraju u cvatovima voćke.

Možda bi se to pomalo vilinsko slikarstvo Nives Missoni s njezinim omiljenim motivom stabla moglo kontekstualizirati i zaboravljenim ili izbljedjelim mitološkim i spiritualnim stavovima u kojima je drvo predočivalo kozmičku os i jedinstvo svijeta, ženski princip i živi simbol životnog ciklusa. Realnijim se, međutim, čini priznati mu stvaralačku osebnost u kojoj se prepoznatljivo prožimaju vanjski pejzažni podražaji i unutarnji doživljajni svijet umjetnice, osebnost iza koje ostaje i jedna autorska likovna psihografija koja zacijelo neće ostati bez odjeka u senzibiliziranom promatraču.

Nives Missoni (1961., Zagreb) studirala je na Pedagoškom odsjeku Akademije likovnih umjetnosti i na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom studija prošla je slikarske klase profesora Vasilija Jordana, Josipa Biffela i Zlatka Kauzlarica Ataća, kod kojega je 1987. diplomirala s temom "Zelene varijacije".

Članica je HDLU-a i Società di belle arti iz Verone, a dosad je imala petnaest samostalnih i čak 53 skupne izložbe.

KRAJ JEDNE DINASTIJE:
OD SAVEZNIKA DO ZATOČENIKA

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" nastavljajući projekt **DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU** organiziralo je projekciju 2.11.2017. prvog dijela dokumentarnog filma **KRAJ JEDNE DINASTIJE - OD SAVEZNIKA DO ZATOČENIKA**.

OD SAVEZNIKA DO ZATOČENIKA 1. DIO (52':38")

"OD SAVEZNIKA DO ZATOČENIKA" je prvi dio dokumentarnog filma **KRAJ JEDNE DINASTIJE** - priče o posljednjim članovima dinastije **PETROVIĆ**.

Januara 1916. kralj Nikola napušta Crnu Goru, nakon što je pao Lovćen, a njegova vojska morala da položi oružje. Tu tešku odluku nije donio sam, ali je sam morao da snosi teret optužbi zbog načina na koji je do poraza došlo. I danas, čitav vijek kasnije, ta šenka sumnje nije otklonjena. Hipoteka je ostala, a uz nju i brojna pitanja:

Da li je kralj u okolnostima u kojima se našao uopšte imao izbora i zašto nije odlazeći iz zemlje sa sobom izveo i vojsku?

I konačno: Da je kralj drugačije postupio, da li bi decenije nakon rata bile jednako dramatične i teške za cijelu Crnu Goru i njenu dinastiju, čiji su članovi svi do jednog ostatak života proveli u izgnanstvu?

Autorica emisije: **Sanja Blečić**; Producent: **Dijana Popović**; Stručni konzultant: **dr.sc. Slavko Burzanović**; Tekst čita: **Vladimir Savićević**; Citate govore: **Varja Đukić i Slobodan Marunović**; Ton: **Rade Anđić**

Snimatelji: **Igor Sekulić i Slobodan Spahić**

Proizvodnja: **TV CG mart 2016. god.**

KRAJ JEDNE DINASTIJE:
KRALJ BEZ ZEMLJE

U sklopu projekta **DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU**, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb je 7.12.2017. kao završnu projekciju u 2017. godini prikazalo drugi dio dokumentarnog filma **KRAJ JEDNE DINASTIJE - KRALJ BEZ ZEMLJE**.

KRALJ BEZ ZEMLJE 2. DIO (52':38")

"KRALJ BEZ ZEMLJE" je drugi dio dokumentarnog filma **KRAJ JEDNE DINASTIJE** - priče o posljednjim članovima dinastije **PETROVIĆ**. Kada je završen Prvi svjetski rat iza kralja Nikole su bile dvije godine u egzilu.

Na novoj mapi Europe nije bilo mjesta za najmanju članicu Antante, kao ni mjesto za pregovaračkim stolom, a u novonastaloj državi je nestala.

Kralj Nikola je u egzilu vodio dostojanstvenu bitku za

Crnu Goru, čak i onda kada je bilo očigledno da je ta bitka izgubljena. "Neka Bog blagoslovi i pomogne moje nesretnje Crnogorce" - bile su njegove potonje riječi u Vili Lazarov u Kap Antibu 1.3.1921. godine.

Sahranjen je u San Remu, a posmrtni ostaci zajedno s posmrtnim ostacima kraljice Milene i kćeri Vjere i Ksenije preneseni su 1.9.1989. godine na Cetinje u crkvu na Čipuru.

Autorica emisije: **Sanja Blečić**; Producent: **Dijana Popović**; Stručni konzultant: **dr.sc. Slavko Burzanović**; Tekst čita: **Vladimir Savićević**; Citate govore: **Varja Đukić i Slobodan Marunović**; Ton: **Rade Anđić**

Snimatelji: **Igor Sekulić i Slobodan Spahić**

Proizvodnja: **TV CG mart 2016. god.**

Prikazivanje omogućio: **ARHIV RT CG**

NOVOGODIŠNJA REVIZIJA

Milisav S. Popović

U vazduhu ljuti miris prskalica, a bljeskave bubice i dalje su igrale pred očima kad ju je uzeo za ruku i rekao: "Moramo da popričamo". Klimnula je glavom i krenula za ocem. Ostavili su za sobom graju i glasno pjevanje, pa se lagano ispeli na drugi sprat. Čekala se Nova godina – za nekih pola sata već, a sa njom još veća vriska. Pijani gosti i razulareni klinici su nadičljali veče do haosa. Uđoše u dječju sobu i zatvoriše vrata. Tišina izagna svaki zvuk sa prizemlja. – Sjedi.

– Šta je bilo tata? – plašila se da se ne osjeća loše, znala je šta god da bude – nije dobro, jer starac nije od onih što tek tako otvara usta, ne bez razloga – Boli li te šta?

Umjesto odgovora, raskopča dugmad na gornjim džepovima prsluka. Izvuče neki crn predmet iz lijevog, pa na njega nasloni nekoliko fotografija iz desnog džepa. Smjesti zagonetne stvari na kraj stola, bliže sebi... pogladi se po bradi.

– Sjećaš li se šta ti je majka pričala?

Znala je na šta misli, ali je ipak odlučila da izgleda kao da nagađa, jer o tome se ćutalo decenijama. Mati je ionako pošla na onaj svijet bez pojašnjenja.

– Misliš na "odsustvo"?

– Da. – vena iznad čela se ucrtla, vid mu se suzi u liniju potisnute srdžbe.

– Pa, pričala nam je da ćeš se vratiti i da si na vrlo važnom zadatku... – nevjerovatno kako je samoj sebi zvučala kao naivno dijete koje je progutalo tajnu o očevom nestanku – I ti se vratio. Nakon pet godina (uzdahnu).

– Jesam. – na tren se cinično osmijehnu – "U ime otadžbine i naroda". Tako nam je naglašeno.

Rezalo ga je u grudima, nije znala kakvog demona je zatvorio tamo, ali je od njega načinio ćudljivog čovjeka koji se ni u poznim danima nije mogao opustiti... čak ni kada su unuci došli. Ništa, ama ništa nije moglo da ga prijatno iznenadi, umekša... a kad bolje razmisli, ni neprijatna iznenađenja ga nisu doticala. Ćutali su nekoliko trenutaka. Ona, sjedeći na ivici kreveta i piljeći u njega, on zadubljen u šare tepiha.

– Ovo sam uzeo... – dohvati stvarčice – ... Ostala je

tamo gomila. Ovo je jedino što sam mogao da sakrijem i iznesem. Evo.

Tutnu joj dvije fotografije. Srce joj zalupa. *O čemu se radi tajo?* Zagleda se u priliku na njima, ali lik bi nepoznat. Jedna bješe sivo-bijela. Veoma stara. Na vrhu je pisalo 1925. Nekakav mehaničar na postrojenju nalik naftnoj pumpi. Druga slika očigledno novijeg datuma. U desnom gorenjem uglu istim rukopisom naznačeno 2002. godina. Isti čovjek. Nasmijan. U društvu sa nekoliko pecaroša.

– Neka fotomontaža?

– Nije fotomontaža. – gurnu joj u zauzete šake crni predmet. Očigledno ga je bio uključio, jer se preko cijele površine zacakli "Soni Samsung". Na momenat zavibrira i otkri divan ekran sa nekoliko sitnih ikona. Nepoznatih funkcija.

– Mobilni telefon?

– Više od toga. – gledao ga je sa određenom dozom prezira i straha – Puni se bežično, energijom iz vazduha.

– Svašta! – nije mnogo pratila tehnologiju, ali je poznavala osnove, to je zbilja morala bila neka izuzetno moderna spravica – Vidi kako se samo savija?! – mogla ga je preklopiti oko dlana, i presaviti nekoliko puta. A on bi i dalje radio, mijenjajući funkcionalno površinu kako bi ona željela – Kad je ovo proizvedeno tata?

– 2025. godine. – spusti se pored nje i tiho prozbori – Biće to prva stvar koju će objedinejne firme "Soni" i "Samsung" da naprave.

Treptala je u čudu. Čim se zbuni, kapci bi joj poput krila kolibrija udarali jedan u drugog. – Kako je moguće?

– Kćeri... – primače glavu njenom uhu – ... Sve ovo što se dešava nema nikakve proklete bitnosti. Nova godina. Ljudi. Porodica. Svijet. Ništa nije bitno.

– A?

– Kada sam otišao, bila je 1973. Imala si svega šest godina. Zadatak je bio da pokupimo krš koji je ruski satelit pokupio u orbiti i sa njim pao u Jadransko more.

U tom kastigu je bilo mnogo čega. Kao da je u pitanju

izlomljeni hangar prepun nepovezanih predmeta. Čim smo počeli da razvrstavamo... shvatili smo da nešto nije kako treba. – ponovo se pogladi po glavi, ruka mu je drhatala – Ubrzo nakon toga morali smo da potpišemo da nećemo progovoriti o ovome po cijenu života. Rekli su nam da je od nacionalnog značaja da ćutimo. Prijetili su da će nauditi i našim porodicama. Ništa nije moglo... ništa nije smjelo da procuri. Proveli smo u gluvim silosima narednih dvije godine. Radeći sa naučnicima.

Bila je ošamućena. Raširenih očiju i zgrčenih šaka. Ništa nije razumjela.

– Zlato moje. Sve što smo učili je laž. Svijet je star svega sto pedeset godina. Utvrđeno je da postoji tek od 1880. i da će nestati 2030. Na Novu godinu.

– Š-šta to pričaš? – glas joj povrijedi zagriznuti jezik – Ali istorija? Nauka?

– Scenografija. – stegnu joj ruke – Sve prokleta scenografija. Podmetnute makete i scenariji.

– Ali kako?.. – zamuca – Ko?

– Niko ne zna. Ljudi to nisu uradili. Zasigurno nisu.

– Tata, čuješ li sebe? – iako je i te kako bila svjesna činjenice da je držala dokaze istine u rukama.

– Nije to sve... Vidjela si na fotografijama. **Ponavljamo se.** Isti čovjek. Potpuno drugo vrijeme, drugo mjesto, druga država... ali isti čovjek. Na nekim drugim slikama vidjeli smo potpuno sulud razmještaj kontinenta na Zemlji. Kao da se nakon 150 godina radi revizija planete. – trže se – Kao da je neko iz neke ranije verzije Zemlje shvatio o čemu se radi, i pokupio gomile sitnica, izbacivši ih u orbitu upakovane za nas... "sledeće". Da vidimo šta nam se sprema. Otvoreni usta, paralizovanih riječi i sa bubnjanjem u sljepoočnicama pokušavala je da dođe do razboritog uzdaha. Starac bješe pribran i življi no ikada, činilo se.

– Zato ti kažem. Sve ovo nema smisla. I ne pitaj "ko" i "zašto", jer ne znam... do vruga, niko ne zna... ali jedno je sigurno... Kada dođemo do kraja... vrte sve unazad... sa izmjenama... Mi smo kćeri, svi MI... samo repriza.

U međuvremenu stiže Nova godina. Jeza joj prođe venama. Odozdo je dopirala graja... Upita se, koja nam je ovo po redu 2018?

BOGDAN GARDAŠEVIĆ (18.12.1935. - 19.12.2017.)

Tekst napisao: Dušan Roganović

22. decembra 2017. Na pulskom groblju, u prisustvu porodice i velikog broja Crnogorki i Crnogoraca, te prijatelja i znanaca položeni su posmrtni ostaci Bogdana Gardaševića – Garde, supruga, oca i djeda. Pogrebu su prisustvovali svi oni koji su ga cijenili, voljeli i poznavali.

Polaganje urne popraćeno je zbornom pjesmom i zvucima trube.

U ime Zajednice Crnogoraca Pula, Vijeća Crnogoraca Pula, Vijeća Crnogoraca Istarske županije i Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije od Bogdana Gardaševića – Garde oprostio se Mirko Vučinić, predsjednik Vijeća Crnogoraca Pula.

Gosp. Vučinić je posebno istakao rad i aktivnosti pokojnog Bogdana Gardaševića – Garde. "Bio je jedan od najistaknutijih Crnogoraca Istre. Bio je uzor svim Crnogorkama i Crnogorcima Istarske županije, a i šire, naročito mladima. Bio je jedan od osnivača Vijeća Crnogoraca Istarske županije i njezin prvi Predsjednik. Kao predsjednik Vijeća predstavljao je 700 Crnogorki i Crnogoraca Istarske županije. Aktivno je radio u svim udrugama Crnogoraca Istarske županije u čijem je formiranju učestvovao. Velika njegova zasluga je uspostava dobrih odnosa i suradnja sa perojskim Crnogorcima.

Njegova je zasluga za dobijanje obnovljenog i opremljenog prostora u Peroju, a za potrebe i rad Vijeća Crnogoraca Istarske županije. Isto tako zaslužan je za dobijanje i opremu prostora u Puli – Držićeva 4 – Crnogorskog doma. Prostorije Crnogorskog doma zahvaljujući radu i aktivnostima Bogdana Gardaševića – Garde postale su okupljalištem Crnogorki i Crnogoraca i prijatelja Crne Gore grada Pule, a i šire. U Crnogorskom domu u Puli omogućen je nesmetan kulturno-umjetnički rad (izložbe slika pojedinaca, prikazivanje filmova sa tematikom Crna Gora). U Domu su našli mjesto za rad i Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije i Vijeća Crnogoraca Istarske županije kad je perojski dom postao neadekvatan za rad.

Aktivnosti i požrtvovan rad Bogdana Gardaševića – Garde bio je prisutan u svim porama rada i aktivnosti svih udruga Crnogoraca i prijatelja Crne Gore sa područja Istarske županije."

Od Bogdana Gardaševića – Garde oprostile su se gospođe Branka Ražman i učiteljica Hrvatskoga jezika iz Vodnjana i Medulina Ružica Kirac.

Gospođa Branka Ražman emotivno je govorila o Bogdanu Gardaševiću – Gardi kao čovjeku i prijatelju, velikom aktivisti i radniku koji je bio neposredan i uvijek spreman pomoći.

Gospođa Kirac je govorila o Bogdanu Gardaševiću – Gardi kao čovjeku širokih pogleda i marljivom radniku. Govorila je o čovjeku vedra duha, spremna da u svakom trenutku ispriča poneku zgodu sa svojih mnogobrojnih putovanja svjetskim morima.

Bogdan Gardašević – Garda rođen je u Bijelim Poljanama (Ubli-Čevo) 18. decembra 1935. godine u velikoj porodici (14-ero braće i sestara). Osnovno školsko obrazovanje (u kombiniranim razredima)

završio je u rodnom kraju. Kao učenik II. razreda slušajući gradivo za đake viših razreda upamtio je pjesmu V. Nazora *Sliku mile Istre naše* koju je tijekom cijelog života rado kazivao svojim prijateljima i zancima. Možda je to i bio jedan od motiva da nastavi školovanje 1952. godine u Puli gdje se upisuje na podoficirsku školu gdje izučava radio telegrafiju. To mu omogućuje da se kao kadet ukrcna na školski brod "Galeb" na kojem je kao radio telegrafist oplovio sve zemlje Evrope, Azije i Afrike.

1962. godine sa suprugom Erikom zasniva porodicu gdje dobijaju dva sina. Svoje sinove je odgojio u sposobne, poštene, samostalne ljude. U odgoju sinova koristio se svojim iskustvom. Njegov autoritet bio je presudan u odgoju sinova i izboru njihovog zanimanja i rada.

Umro je u svom domu u Puli, ujutro – netom nakon proslavljenog rođendana.

Gardu sam upoznao u poratno vrijeme – vrijeme buđenja nacionalne svijesti hrvatskih Crnogoraca.

To je bilo vrijeme aktivnosti oko osnivanja Crnogorskih udruga i zajednica u Istarskoj županiji. Tada se radilo na osnivanju Vijeća Crnogorca Istarske županije kojeg je bio i prvi predsjednik (ja sam bio član). Često smo se vidali i sastajali prilikom obilaska istarskih mjesta i rada na osnivanju zajednica i udruga Crnogoraca i prijatelja Crne Gore. Imao sam sreću da sam ga upoznao i družio se sa Gardom koji je bio čovjek načitan, širokih pogleda i uvijek spreman pomoći dobrim savjetom i primjerom kako treba raditi. Bio je nepresušno vrelo podataka koje je koristio u svim situacijama, a naročito kod donošenja prijedloga i odluka.

Često smo razgovarali o Crnoj Gori, našoj domovini majci. Razmjenjivali smo "vijesti" iz Crne Gore. Pokatkad, kad je bilo vremena, popričali bismo o našem kraju Nikšiću – Bijele Poljane i prisjetili se tog poratnog vremena i ponekog zajedničkog znanaca. Često bi pri pomenu Crne Gore duboko uzdahnuo i bio je vidljiv trzaj mišića oko usana zato jer nije bio u potpunosti zadovoljan sa nekim momentima u crnogorskoj istoriji. Neizmjereno je volio Crnu Goru i često smo o njoj razgovarali. O njezinoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Istru je smatrao svojom drugom domovinom, jer je u njoj proveo najveći dio svojega života i rada. Jednom je u razgovoru, onako uzgred, rekao "mi smo sretni jer živimo u Istri koja nam je omogućila i dobar život i rad i u njoj se osjećamo kao da smo u Crnoj Gori".

Zajednica Crnogorac Pula, Vijeće Crnogoraca grada Pule, Vijeće Crnogoraca Istarske županije, Zajednica Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije.

BRANISLAV KLADNIK (1958. - 2017.)

U ime Društva Crnogoraca i pijatelja Crne Gore "Bujština", Sanja Bosnić

To nije bila kiša, to su lijevale suze s neba kada smo ispratili prijatelja, umjetnika i dobrog čovjeka, Branislava Kladnika, na posljednji počinak. Izdahnuo je u nedjelju tiho, nakon kratke bolesti, sklopio umorne vjeđe i ostavio nas, zbunjene, u radosti što smo ga poznavali i tuži što što nas je zauvijek napustio.

Slikar i sanjar, član Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag, najplodonosniji slikar - entuzijast u Umagu, čije su slike predstavljene u gotovo svim galerijama crnogorskih društva diljem Hrvatske, zadužio je naše Društvo, Nacionalnu zajednicu Crnogoraca RH i grad Umag te čitavu Istru, svojim umjetničkim stvaralaštvom kojim je proniknuo u magičnu ljepotu Istre.

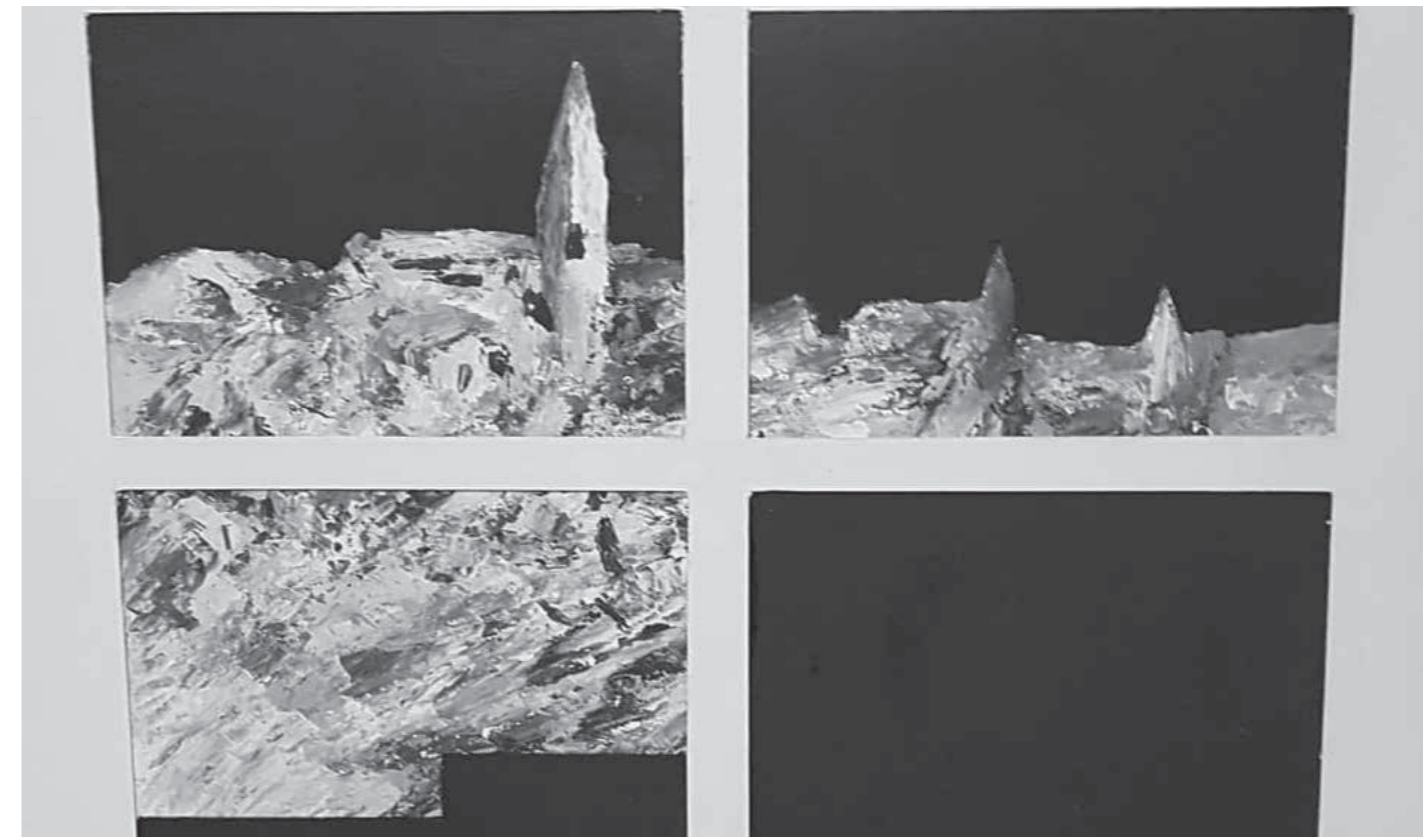
Rođen u Kolašinu (CG), doselio je u Umag 1979. godine gdje otkriva svoju životnu suputnicu, zasniva obitelj, podiže tri sina i raduje se kao pravi "dedo" igri s unucima.

Istra je postala njegov prvi dom i istinski zavičaj, znao je često puta izjaviti, koja ga je svojim krajobrazima i arhitekturom malih gradića, nadahnula da započne svoju slikarsku avanturu, živeći u dva paralelna svijeta. U svakodnevnoj

stvarnosti i na svojim platnima. Lijepo je bilo sresti našeg Braneta, dječjeg osmijeha i tajanstvenog pogleda na biciklu, uvijek spremnog za prijateljski razgovor, ali vidno zanesenog i odsutnog kao da živi na nekoj svojoj zvijezdi koja sjaji posebnim sjajem, gdje se sklanjao od surove zbilje i stalno planirao nove likovne projekte. Poput visokih zvonika na istarskim brežuljcima, usmjerenih ka nebu, koji su bili najčešći motiv na njegovim slikama, uspinajo se Brane iz dana u dan, sve više u daleke visine, tražeći svoju vječnu zvijezdu, pa mu je pjesnikinja, Crnogorka, Milunka Medojević posvetila stihove "Duša umjetnika" kojima se opraštamo od njega samo fizički, dok njegovo stvaralaštvo, kao ogledalo zaljubljenih umjetnikove duše u Istru, nastavlja živjeti, podsjećajući nas svakodnevno, na velikog kreativca, jedinstvenog i skromnog, našeg Braneta.

Duša umjetnika

Zaspla duga u jesenjim bojama. Čekala umjetnika da je probudi, ali je oko zamutila, bolest srce umrtvila. Umjetnik je zaspao sa dugom. Anđeli dušu u beskraj nose. Umorne žice drhte na gitari. Bezglasna muzika uspavanku pjeva. Počivaj umjetnosti u beskraju.

USPON CRNOJEVIĆA

DIO II.

Izvor: Duklja - Zeta - Crna Gora VOJISLAVLJEVIĆI - BALŠIĆI - CRNOJEVIĆI,
napisao Đorđe Borozan

U borbi za osvajanje Kotora, Balša se pridružio Sandalju Hraniću, ali odnosi s Portom nijesu dozvoljavali Mlečanima da se odlučnije tome suprotstave. Zapravo, bilo im je potrebno nekoliko godina da srede odnose u skadarskom kraju. Tek u novom ratu sa Mletačkom republikom, poznatom pod nazivom *Drugi skadarski rat*, Balšinu ratničku preduzimljivost gasila je bolest koju ljekari nijesu mogli obuzdati. Sve se protiv njega urotilo: Mlečani i Osmanlije, dio stanovništva, hotski prvaci, čak i njegov bliski rođak Stefan Balšić-Maramonte, od kojeg je uzalud očekivao pomoć u odbrani države.

S druge strane, dok je očuh Sandalj Hranić bio zauzet događajima u Bosni, a Dubrovčani nesprenni da preduzmu ijedan korak više od svojih interesa, Kotor se, toliko željena meta Balšića, oslobodio provizije prema Balši i konačno smjestao pod okrilje mletačkog lava (1420).

Kotorski vlastelin Drago pregovarao je sa Đuraševićima – Crnojevićima, stavljajući im u izgled dobijanje Budve, ukoliko napuste Balšu i vrata Lušticu. U februaru 1420. Kotorski poslanik je otputovao u Veneciju, vjerujući u ihod konačne odluke Senata o primanju Kotora pod mletačku zaštitu.

Mlečani su obećali Đuraševićima predati Budvu čim je zauzmu, pod uslovom da se odvoje od Balše. Odlukom Velikog vijeća od 1. aprila 1420. zastava sv. Marka vila se na kotorskim zidinama. U takvim okolnostima, Balši III je ostalo da se pokuša izmiriti sa Mlečanima preko svojega rođaka Stefana Maramontea, čiju je podršku i pomoć uzalud očekivao. Uslov za mir bio je dobijanje Skadra. Mlečanima je odgovaralo više da zaključe mir bez pominjanja Budve i Luštice, jer su uočili da Đuraševići – Crnojevići ostaju uz Balšu i pri stavu iščekivanja daljih događaja.

Kada je kapetan mletačke jadranske flote, po povratku s neuspjelim pregovorima sa Balšom III, stalno napadan od ulcinjskih gusara i Balšinih pristalica, zauzeo Budvu i predao je na upravu kotorskoj opštini, a ne kako su obećali Đuraševićima – Crnojevićima, stanovništvo Svetomiholjske metohije (Lješevica i Luštice), spremalo se na otpor. Balša III stigao je tek tokom zime da sa Đuraševićima – Crnojevićima podstakne ustanak Grbljana protiv kotorske vlastele, ali već u aprilu 1421. sa daljim otporom nije mogao računati. Teško obolio i bez finansijske pomoći, Balša III bio je prinuđen da od Ratačke opatije pozajmi novac za put u Beograd kod svojeg ujaka despota Stefana Lazarevića. Kako je tamo završio život 28. aprila 1421., vlast Balšića se i duž zetskog primorja postupno gasila.

Granice Zete u Primorju i unutrašnjosti ostajale su bez ikakve sigurnosti. Svi Balšini saradnici, vojvode i glavari srpskih i arbanaskih ratničkih družina, već su bili sultanovi haračari i štićenici. Među njima su svakako bili najpoznatiji: Sandalj Hranić, Stefan Lazarević, Ivan Kastriot, Tanuš Dukadin i drugi. Đurađ

i Lješ (Aleksa) Crnojević pokušali su da svoje posjede prošire sa još nekoliko sela: Sa novim teškoćama suočili su se kada je Sandalj Hranić zatražio od Mlečana da mu pored Gornje Zete ustupe Budvu i Bar. Takav zahtjev potpuno je ignorisan od strane mletačkog Senata. I interesovanje Stefana Balšića - Maramonte preko Dubrovčana, nije ostavilo traga. Naime, njegov izaslanik je sa Rudinom, prinuđenom da napusti Budvu zbog mletačkog napada, otišao na Krk.

Braća Đurađ i Lješ su, zbog dosljednog ostajanja uz Balšu III, izgubili milost i obećanja Mlečana, tako da su u novonastalim okolnostima prinudno bili vojvode despota Stefana Lazarevića. O tome upravo svjedoči natpis na grobnim pločama u crkvi, zadužbini Crnojevića, na ostrvu Kom u Skadarskom jezeru.

U metežu nastalom preotimanjem prostora Zete, Crnojevići su zaposjeli područje Svetomiholjske metohije i Grblja, iznad kojih je, pri obroncima Lovčena, Đurađ podigao utvrđenje Đurđevac. Ovo će njegovom sinu Stefanici, kasnijem vladaru i osnivaču dinastije bit uporište iz kojeg će stizati prijete i ponude mira i saradnje Kotoru i mletačkim vlastima u primorju.

Poslanici Sandalja Hranića uzalud su protestovali što je mletačka flota zaposjela kotorsku oblast, uprkos obećanja da do toga neće doći. Odgovor Senatada su njihovi zahtjevi "nerazumni", bio je dokaz da od povratka Luštice i Budve neće biti ništa. Pitanje nasljeđa Zete, osim za Balšinu majku Jelenu, udatu za Sandalja Hranića (1411.), ostalo je otvoreno. Naime, ni za Stefana Lazarevića (ujaka), ni za Stefana Balšića Maramontea, Balšinog rođaka, nema dokaza da su od Balše određeni za nasljednike. Učeni Konstantin Filozof za Balšinu vladavinu zabilježio je da je vladao Zetom "sijajući svakim dobrim djelima" sve godine bez prave pomoći i iskrenih prijatelja.

Mlečani su, pored Kotora, koje se svojevrijem stavio pod njihovu zaštitu, držali Skadar, Ulcinj i Budvu, lišeni vlasti van gradskih zidina, a srpski despot Stefan Lazarević iz zaposjednutog Bara uporno je tražio da mu se predaju "sva mjesta u Zeti, pa i Skadar". I dok su sukobi despotove vojske sa Mlečanima u primorju i zoleđu uporno trajali, providur (knez) Kotora Marko Barbadigo uzalud je pokušavao pridobiti i od despota odvojiti Đuraševiče Crnojeviće. Uspio je, ipak, da njihov uticaj na Paštroviće ukloni time što je komandant mletačke flote Bembo početkom aprila 1423. primio predstavnike Paštrovića kojima je priznao "samo-upravu i granice", uz obavezu da uz Mlečane budu u ratu na prostoru od Budve do Kotora i da prema ovom ugovoru imaju mletačku zaštitu. Na ovaj način Mletačka republika je od Kotora do blizu Bara preuzela kontrolu nad zetskim primorjem.

Despot Stefan Lazarević je, nakon marta 1423, Zetu prepustio Đurađu Brankoviću (ICG II/2, 144). Prema ugovoru zaključenom u avgustu te godine, Mlečani su zadržali Skadar, Ulcinj i Kotor, a

despot Drivast i Bar. Ostalo je otvoreno pitanje Budve i grbaljskih solana. Time su odnosi između mletačkih i despotovih podanika, nakon ovog ugovora postali snošljiviji. Mletački najamnici i despotova vojska napustili su Zetu.

Ovo zatišje poremećeno je stavom Komisije za razgraničenje kotorske opštine sa zaledem. Naime, kod odlučivanja kome pripada teritorija na kojoj se nalazi tvrđava Đurđevac – Kotoranima ili Đuraševićima-Crnojevićima, došlo je do spora. Tvrđavom je tada upravljao Stefanica (Stefan) Crnojević. Ucjene i preganjanja oko granica između despota i mletačkih vlasti u Kotoru, pitanja rušenja Đurđevca i napuštanja Grblja, s jedne, te predaje Budve, s druge strane, završilo se ugovorom od 22. jula 1426. ratifikovanim od mletačkog Senata naredne 1427. Pored "Izjave" o granicama Skadra, Ulcinja, Drivasta, Ratačke opatije, Budve i Kotora, ostalo je da se razgraniče posjedi kotorske opštine i Svetomiholjske metohije (ICG II/2, 149).

Postignutim dogovorima i razgraničenjem za pomenute zetske gradove započeo je period dugo iščekivanog mira. Dok se despot Stefan Lazarević uspješno sporazumijevao sa Mlečanima, Zeta je bila pošteđena nesporazuma sa sultanom Muratom II (1451-1481). Međutim, poslije despotovog sporazuma u Tati sa ugarskim kraljem, koji je sultan ocijenio kao "nevjerstvo", stanje se promijenilo nagore u čitavoj despotovini.

Poslije smrti despota Stefana Lazarevića, braća Đurađ i Lješ Crnojević tražili su da ih mletačke vlasti prime za svoje podanike. Osmanski napadi na despotovinu dali su im priliku da se odmetnu i osamostale. Put do toga vodio je preko interesom motivisanih Kotorana da dođu do Grblja i preduzimljivih Mlečana koji im nijesu vjerovali i kojima nije bilo do rušenja sporazuma sa despotom. Iz "očajne" situacije spremnosti da se pokore i priklone osmanskim vlastima, Crnojeviće je spasio Ivan Kastriot, obećavajući da će isposlovati za njih "milost Sinjorije".

To je despot Đurađ Branković uzeo za razlog da kotorskom knezu i vlasteli preda Lušticu i Svetomiholjsku metohiju. Despotovi podanici obećali su pokornost mletačkim vlastima i ograđivali se od "Đuraševiča", a slično su postupali i oni Paštrovići koji su bili pod despotovom vlašću.

Na početku 1430. u Zeti se pojavio Stefan Balšić Maramonte sa turskim četama kojima je priključio vojsku Koje Zakarije i Tanuša Malog Dukadina, tako da je bez teškoća zaposjeo mletačke i despotove posjede. Stanovništvo Drivasta mu se priklonilo bez otpora. U mletačkom Senatu se strahovalo da ovim putem Republika može ostati "Bez korisne i tako dobre zemlje kakva je Albanija". Svi su se spremali za obračun sa Maramontom. Senat je tražio da Kotor uputi jednu galiju sa najamnicima, a Dubrovčani nudili pomoć u oružju i opremi despotovom zapovjedniku u Baru. Sva ova kampanja brzo je obustavljena, jer su uspjesi Stefana Balšića bili bez ikakvih značajnih posljedica.

Snage sultana Mehmeda II u to vrijeme su kroz Epir i Albaniju stigle do Drača i opsjedale ga tako da su jedan za drugim u pokornost dovedeni albanski feudalci – Ivan Kastriot, Koja Zakarija, Tanuš Dukadin i drugi, a despotu Đurađu Brankoviću nije više bilo do obnavljanja vlasti u Zeti s Mlečanima. Stefan Balšić potražio je izlaz stupanjem u mletačku službu i kao kondotijer ratovao je u Furlaniji i Lombardiji. Despot Đurađ, poslije 1430, saradivao je sa sultanom Muratom, kao "gospodin Srbijem i Pomorju zetskom", pazeći da se ne zamjeri ni osmanskom ni

ugarskom dvoru.

Ni u Albaniji nije bilo mira. Ratoborna albanska vlastela, shvatala je da su besmislena oslanjanja na Mlečane i Osmanlije. Potiskivali su uspješno osmanske posade sve do 1436. kada je skopski namjesnik Ishan surovo skršio njihov otpor. Mletački senat umjesto pomoći tražio je da se sačuva mir i našao shodno da uputi izvinjenje sultanu i Porti. Nakon toga, sultan je prihvatio mir i Danj predao na upravu Lekii, sinu Koje Zakarije, šuraku Đurađa Crnojevića.

Od ugovora iz 1423. preko osmanskih napada na despotovinu 1427/8, odmetanja Crnojevića i zahtjeva despotovih podanika da budu pod mletačkom zaštitom, sve do sporazuma u Smederevu 1435, odnosi u Zeti i Albaniji bili su nesnošljivi, uglavnom zbog nepoštovanja obaveza iz sporazuma i ugovora. Mletačko oklijevanje da despotu vrata Lušticu, Bogdašiče i dijelove Paštrovića, dalo je povoda Đurađu i Lješuu Crnojeviću da obnove pritisak na stanovništvo Svetomiholjske metohije i susjednih Paštrovića, sačuvaju od rušenja tvrđavu Đurđevac i održe nadzor nad Grbljem.

Stefanica (Stefan) Crnojević, imajući izuzetno povoljan položaj na lovcenskoj padini, nadzirao je Grbalj iz svojeg malenog dvorca u blizini tvrđave. Silazeći često u kotorski distrikt, kontrolisao je djelove budvanskog polja i imao palisadno utvrđenje Kalodurđa Đudića u Paštrovićima. (ICG II/2, 167) Protivnike kotorske vlastele – Grbljane, podsticao je na pobune kada god mu je trebalo nešto iznuditi od Kotorana. S druge strane, i Mlečani su uzalud upozoravali kotorsku vlastelu da ne vrijeđa Grbljane i da poštuje dogovore da grbljaskim knezom.

Tek poslije ustanka Grbljana 1433. kotorski providur (knez) pristao je da despotu Đurađu Brankoviću vrati Svetomiholjsku metohiju i dio Paštrovića. Iako su se vođe pobune sklonili kod Stefanice, kotorski knez uspio je da ih ukloni i natjera Crnojeviće da djelomično poruše Đurđevac, ali kuće i posjedi Crnojevića sa kotorske strane nijesu napušteni.

Ugovor između despota Đurađa Brankovića i Mlečana iz 1335, sadržao je gotovo sve mletačke zahtjeve koji su se odnosili na Crnojeviće u pogledu naknade štete, vraćanja imanja i srušenih kuća podignutih oko tvrđave Đurđevac. Despot Đurađ prihvatio je da se sačini spisak učinjene štete, nanijete mletačkim građanima i da bjegunci vrata odnijetu imovinu. Ovu despotovu popustljivost i saradnju mletačko Veliko vijeće je nagradilo njegovim izborom za građanina i plemića posljednjeg dana decembra 1335. godine.

U vrijeme zaključenja ovog sporazuma, čini se, Đurađ i Lješ Crnojević nijesu bili u životu. Naime, posljednje pominjanje njihovih imena je iz oktobra te godine.

Nije poznato da li je Lješ (Aleksa) Crnojević imao potomstvo. Đurađ je imao četiri sina: Đurašina, Stefanicu, Kojčina i četvrtog čije se ime u izvorima ne pominje. Đurašin se prvi put pominje u oca u osnivačkoj povelji Balše III (1413) manastiru Praskvica u Paštrovićima. Tokom rata Mletačke republike i despota Stefana Lazarevića, kao i u vrijeme despota Đurađa Brankovića, češće se pominje Stefanica (Stefan), drugi po redu sin, zapovjednik tvrđave Đurđevac, čest pregovarač i vodeća ličnost među braćom. Kojčin se pominje u uputstvu dubrovačkom vlastelinu Ivanu Crijeviću (juna 1431), povodom njegovog neuspjelog vrbovanja u dubrovačku službu. Četvrti brat, umro je 1442. i ne pominje se u dokumentima.

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Bakalar na salatu s krompirom

Sastojci:

- kuvani pripremljeni bakalar.....500 g
- krompir.....600 g
- bijeli luk.....10
- peršun.....veza
- maslinovo ulje.....1 dl
- zelene maslinke.....60 g
- limun.....150 g
- paradajz.....100 g
- svježi krastavac.....200
- ružmarin, začini po ukusu

Priprema:

Krompir skuvati u ljusci, pa potom oljuštiti. Izlomiti ga i blago začiniti. Usitniti bijeli luk i petrusin, pomiješati ga sa maslinovim uljem, paradajzom dijelom na kockice i grančicom ružmarina. Spojiti sa bakalarom, zatim i sa krompirom. Dotjerati ukus. Ukrasiti ostatkom paradajza, krastavcima i maslinkama.

Bijelo zelje sa kaštridanom

Sastojci:

- kaštridana i prosušena jagnjetina.....2,5 kom
- bijelo zelje.....2 kg
- krompir.....1 kg
- ulje.....1,5 dl
- veza peršuna.....pola

Priprema:

Isjeći kaštridanu na komade, po dva za svaku osobu. Naliti hladnom vodom, prokuvati, pa ocijediti. Ponovo naliti hladnom vodom. Prokuvati i ocijediti. Kada mesu bude dopola kuvano, poslužiti krompir i kupus. Kuvati i pri kraju poprskati uljem i usitnjenim peršunom. Poslužiti toplo.

IZLOŽBA - SREĆAN PUTNIK - U CRNOGORSKOM DOMU

OBLJETNICA DRUŠTVA BUJŠTINA

PROMOCIJA KNJIGE MARKA ŠPADIJERA - BIBLIOTEKAR

KULT Sv. VLADIMIRA DUKLJANSKOG - IZLOŽBA

